

Zápisník

Josef Horký

voják, válečný zajatec a legionář

Příloha Budišovského zpravodaje 2/2020

30. 6. 2020

K počtě svého dědečka sestavila Helena Švecová, roz. Mejzliková z Velkého Meziříčí u příležitosti 100. výročí jeho návratu domů.

Milí čtenáři, listuji zašlými stránkami malého kapesního zápisníku, který naplnil svými autentickými zápisy ruský legionář Josef Horký z Kundelova – otec mojí maminky Heleny Mejzlíkové, rozené Horké. Po šesti letech válečných útrap se konečně vrací domů. Záznamy jsou psány chronologicky obyčejnou tužkou a po stu letech jsou obtížně čitelné. Přijměte je tedy i s případnými nepřesnostmi, s nimiž si lámala hlavu i ostřílená lékárnice Helena Švecová. Dědečkovy autentické záznamy jsem doplnila podrobnějšími informacemi, jejichž zdrojem je Wikipedie. Hlavním poselstvím dědečkova deníku je pokora, láska k vlasti, odvaha, vědomí ceny míru a výsostná hodnota rodiny a domova.

Josef Horký narukoval v roce 1914 do rakousko-uherské armády, byl zajat u Krakova a později musel pracovat jako pomocná síla u dvou sedláků v Gorodišči u IssylKulu na Sibiři blízko Omsku. V červnu 1918 se stává legionářem. Po téměř dvouletém působení na transsibiřské magistrále je evakuován z Vladivostoku americkou, dříve německou lodí *President Grant*. Tato loď je druhá největší z počtu lodí, převážejících legionáře do vlasti. Pojala 5 471 pasažérů. Na lodi funguje nonstop kuchyně a pekárna. Mužstvo bylo proškoleny pro případ požáru lodí nebo mořské nemoci. Loď *President Grant* vyplula z Vladivostoku dne 27. dubna 1920. Plula kolem čínských, indických a egyptsko-arabských břehů, Středozemním mořem a Jadranem, aby 12. června 1920 konečně přistála v Terstu. Potom putovali vlakem až k domovskému pluku v Olomouci, kam dorazili 20. června. Dle záznamů Vojenského historického archivu byl dědeček ve službách LR (Legií v Rusku) od 4. června 1918 do 20. září 1920. Dědeček sloužil v 6. Střeleckém pluku Hanáckém se sídlem v Olomouci v 6. rotě, velitelem jim byl Otakar Zicha.

Z životopisu Josefa Horkého: narodil se 3. března 1893 v Kundelově jako druhý syn rodičů Karla Horkého a Františky, rozené Večeřové. Prvorozený syn František se narodil roku 1890. Padl ve věku 25 let na bojišti 1. světové války. Druhorozený syn Josef Horký, legionář v Rusku a otec pěti dětí, zemřel 21. dubna 1975 v Kundelově ve věku 82 let. Jako třetí syn v pořadí se jeho rodičům 26. března 1895 narodil syn Karel, který zemřel 25. června 1897. Dva dny po jeho úmrtí spatřil světlo světa čtvrtý syn Ladislav, který padl ve věku dvaceti let 14. května 1917 v Rusku. V roce 1900 přišla na svět jediná dcera Marie, která s rodiči prožila celou první světovou válku doma v Kundelově. O Josefovi dlouho neměli žádné zprávy. Když se konečně koncem června 1920 po šesti strastiplných letech objevil doma, všichni prožili nesmírnou radost ze shledání. Josef měl společně se sestrou Marií dvojsvatbu: 24. listopadu 1925 si v Budišově brali sourozence Marii a Jana Koštovalovy z Rohů.

Předkové rodiny Horkých přišli do Kundelova v 19. století ze Studnic z domu č. 1, kde byla od nepaměti rychta.

První záznam v dědečkově „lodním“ deníku pochází z pondělí 10. května 1920.

DENÍK

10. 5. Pondělí. Na moři zuřila bouře, veliké vlny dorážející na naši loď jako dravec... Vzpomínám na domov i na Rusko. Již se brzy sejdu s mojimi nejdražšími, těším se velice. Snad je ani nepoznám od starosti a pracemi sešlé. Vše by bylo dobře, jen kdybych se jim mohl za jejich dobro odplatit. Poznal jsem dobré i zlé lidi, ale cítím na srdci, co jest na světě nejdražší, tj. rodiče a sestra a bolí mi, že jsem jim tak mladý a nezkušený, mohu říci lajdák a vyválený kluk, tak ubližoval a snad těžké chvíle dělal. Pamatuji si vše, ale dej jim Bože zdraví a dlouhého žití a musím napravit vše, co jsem a čeho jsem si neužil. To píši v pátek večer, ležím a procházím moje mladá léta, bratry, drahou sestřičku a rodiče. Vzpomínám na zajetí, vzpomínám... A probírám život v Rusku.

15. 5. Sobota. Tříletí úmrtí bratra Ladislava. K ránu malý déšť. Loď se houpe, jest vlnobití. Jedeme širým mořem, ani jediného ostrůvku a lodičky neviděti.

16. 5. Neděle. Ráno o 4 hod vstal. Nemohu horkem spáti. Sedím u bortu? A hledím v tu stranu, kde domov a vzpomínám. Ráno v 8. h. spadl jeden bratr z paluby. Loď pak musela zastaviti. Hodili mně záchranný pás a spustili loďku a jeho zachránili. Bylo dosti moře vlnité. Ačkoliv byl dobrý plavec, volal v dáli a zdravý se zachránil. Odpoledne o 2. h. byl pohřeb. Loď se zastavila, hudba zahrála pohřební marš a Dr. Nedvěd promluvil nad zesnulým. Moře bylo trochu vlnité, jako by cítilo, smutně šumělo. Voda černá a jako by smutně posílala na vše strany pozdravy. Pak byl hned na to spouštěn po můstku do vody, zašit v plátně hned se potopil. Smutná podívaná. (*pozn. H. Š.: zachráněný druh zřejmě zemřel vyčerpáním*)

17. 5. Pondělí. Ráno brzy vstal, oholil a umyl se, pak jsem ještě chvíli usnul. Trochu vítr, tak není tak veliké horko. Jsme v širém moři, není ani lodičky viděti. Vzpomínám na domov, jak žijí a zdali jsou zdraví. Vzpomínám též Gorodišče. Býval jsem tou dobou na ... práci. Bývaly to krásné časy. Večer byla přednáška o nemocech. V noci se mi zdálo o sestře a dvou sestřenicích, byly v bílých šatech a nechtěly, bych se s nimi pozdravil, že je zamažu.

18.5. Úterý. Krásný východ slunce. Blížíme se k ostrovu Ceylonu. Po obědě asi v 1 hodinu jsme přijeli do krásného zařízeného přístavu Colombo na ostrově Ceylonu. Krásný přístav, ze všech předešlých přístavů nejlépe zařízený. Lodě mohou přijeti až k pevnině. Stojí zde loď Amerika 4.–5. pluku. (*pozn. H. Š.: vyplula z Vladivostoku čtyři dny před nimi*) Viděti krásné palmové lesy. Jsou zde Indiani (*pozn. H. Š.: patrně myšleno Indové*), naží svítí se jak naviksování. Město není tak výstavné jako Hong-Kong. Opět život začíná. Hoši z Ameriky nám provolávali zdaru a koupají se, jezdí k naší lodi. Colombo jest anglický přístav. Je tady draho. Za ty peníze bylo možno koupiti ve Vladivostoku ... Zde za americký dolar dostane 2 rupie a rupie stojí 7–8 franků. Já jsem si vzal 2 rupie.

19. 5. Středa. Colombo. Dnes se mohlo do města. Přední část lodě. Zítřka my. Veliké horko. Po obědě odjela loď Amerika. Japonské lodě zde stojí nákladní tři.

20. 5. Čtvrtek. Ráno byl brzy čaj a pak mohl každý do města. V městě byla uspořádána zábava a cvičení. Byl jsem v muzeu a byla tam krásná podívaná. Všechny druhy ryb, kostra velryby a všude starých nástrojů a zbraní. Člověk nemůže nad krásou udiviti se. Park Victoria jsem si zamiloval. Krásné palmy Areky, Papája, Mangrovník. Karólhym Oleokarpus, Pongamia, a trávu když na ni položí ruku, kýve se jako živá – Mumbiša. Krásné palmové háje, černoška bosá, zakrytá prsa a přirození, ostatní nahá a černá jak uhl.

21. 5. Po včerejším dnu jsem jak zmlácený. Bolí mne nohy. Jsem celý den doma. (pozn. H. Š.: *Jak rychle člověk zdomácní, i v kajutě na moři.*) Vzpomínám na Rusko, Gorodiště, jest tam Jarmanka. Vždy jsme gulovali, bylo veselo. Vzpomínky milé.

22. 5. Milé vzpomínky na domov. Zdálo se mi o domově, jak tam špatně žijí – chudoba. Vzpomínám na ně, jaké mají svatodušní svátky. Zdali jsou zdraví a mají co jíst. V noci byla silná bouře, lilo jako z hrnce a hrom hřměl. Koupali jsme se v dešťové vodě a prali v noci ve 2 h. Vzpomínky.

23. 5. Odjezd z Colomba. 06. h. jsme opouštěli přístav. Hudba hrála a opouštíme čarokrásný bohatě oplývající ostrov Ceylon. U nás Boží hod Svatodušní. Budou to milé vzpomínky na ten den. Náš President (pozn. H. Š.: *patrně myšlena loď President Grant*) tiše vyjíždí a opět nastane dlouhá cesta. Je horko. Plujeme Arabským mořem a nevidíme ani lodičky, jsme v širém moři. Moře dosti klidné. Vzpomínka na domov a na Rusko. Večer kino.

24. 5. Pondělí. Je horko, dosti klidné moře. Průměrně každý den ujedem okolo 270 mil a také méně. Dlouhá chvíle na lodi. Stále vzpomínám na domov a na Rusko. Jsme v širém moři, ani lodičky ani ptáčka.

Moře klidné, ani se nehnulo. Tj. již celou dobu z Colomba. Po 5. h. voda měla barvu tvrdě modrou, zdáli černou a silné rozvířené vlny jako hory a jako nějaký rozrušený dravec hrozí vši silou na naši loď. Na přídi litaly vlny až na palubu a loď se potácela, každý chodí jak opilý, zkrátka se to houpe. Krásné podívání na vlny, jak se pění, jako by vítr ze sněhu dělal závěje. Takové vlnobití ještě nebylo. Vzpomínám na domov. Již brzy snad uvidím moje nejdražší.

Ráno ke čtvrté hodině jsem vstal, umyl a ještě jsem si lehl. Měl jsem krásný sen. Sešel jsem se s Gruni, byla sešlá a stěžovala si mi, že se má špatně.

29. 5. Sobota. Moře klidné. Vlnění přestalo. Nebe jasné modré. Vzpomínky. Večer přednáška naše. Vzpomínky na domov, na česká děvčata, na drahé Rusko. Vzpomínky milé na domov. Moře tiché.

30. 5. Neděle. Krásný jasný den. Slunce svítí jako o závod. Hřeje, jen se všechno kryje před úpalem. Po ránu viděti krásná skaliska vysoká vyčnívající z moře. Blížíme se k pevnině. Jedeme kolem Afriky a kolem břehů Arábie. Nechal jsem se stříhati. V poledne jsme přejeli Aden. Viděti veliké hory skalisté a poušť samý písek a skála. Smutná jest to krajina bez stromů. Slunce praží a z písku hory jako sníh sehnány. Písek tak bílý, že je zrovna jako sněh. K večeru asi o 4. h. vjíždíme do Rudého moře. Blízké holé břehy, vysoké hory zaváté bílým pískem a holé, ani stromečku a jediné travičky.

Kolem břehů viděti dosti domků dosti pěkně obílených a opravených na chudo. Bezpochyby rybáři. Jest to Arábie, poušť. Kolem břehů jsou asi forty. Arabské moře mívá, vidíme ho snad naposledy. Zde je smutno, horko, žádná příroda. V noci jsem pral. Nemohl jsem spáti, je velice dusno.

31. 5. Pondělí. Viděti v moři mnoho vysokých vyčnívajících kamenů. V noci nás ozařovala světla z majáků na výstrahu, aby loď nenarazila na skaliska. Též veliké množství ryb je viděti, jak se prohánějí pod hladinou. Strašné, nesnesitelné horko. Vzpomínky na domov. Též poslední den v ... stavíme a vzpomínáme v Rudém moři se vzpomínkami na domov, Rusko. Již brzy se uvidíme.

1. června. Úterý. Ráno vycházelo slunce smutně, jako by vycházelo z kotoučů dýmů. Moře vlnité. Červen snad bude měsíc radosti té největší, po 6ti-letých zkouškách v Rusku. Tento měsíc se snad již uvidím s mými předraženými rodiči a sestřičkou a bude to snad nejradostnější chvíle mého života! Proč jsem tak stále smutný a zamyšlen, proč mě jakoby něco na srdci tížilo? Co jsme vyjeli z Vladivostoku, nemohu se rozveseliti. Snad doma někomu něco schází, nebo snad mi ani nepříjde a jako bych tomu ani nevěřil, že jednou doma mohu žít. Snad mi taky souží to, že stále vzpomínám mojih předražených zesnulých bratří, které jsem ztratil a jak bych se s nimi potěšil. Ale již pozdě, byl jsem mlád, nevěděl jsem, co mám na světě nejdražšího, ale nezapomenu, co živ budu. A milé vzpomínky budou květ v mém srdci neustále.

2. června. Středa. Viděti po levé straně vysoké hory – skaliska pusté. V noci horkem jsem nemohl spáti. Vstal, umyl v koupelně, vypral a uvařil čaje na pití. Dříve čajem zažene žízeň než vodou. Dnes jsme přejeli opět obratník Raka. Již nebude takové horko, ale budou začínati dlouhé dny.

3. 6. Čtvrtek. Krásné počasí. Již není ani tak dusno, jak bývalo. K polednímu se blížíme v Rudém moři v úžině k Suez. Na levé straně viděti blízko asi na verstu červené a bílé pískovce vzcháclé z moře vyčnívajících a blízko břehy. Břehy holé – poušť. Hory jako by je lidská ruka krásnila, jak jsou krásné obrysy. Na pravé straně bude hora Sinaj. Lidé ani ptactvo zde okolo břehů nežije. Dále se blíží více břehy, a blížíme se kolem hornatých břehů k Suez. Místy zelená voda jako tráva – mělčina. K půlnoci jsme přijeli před Suez, kde stojíme ještě ráno. Nejsme puštěni dosud do kanálu.

4. 6. Pátek. Ráno před Suezem. Okolo 10. h. jedeme kolem Suez a vjíždíme do kanálu. Město po levé ruce na poušti, málo stromů pěstovaných, jen palem, oleandrů a agáve. Město neveliké a jaksi smutné. Obchodují Turci a Arabové. Kanál úzký a kolem pustina, písek, poušť. Kolem kanálu z každé strany vede dráha. Naše loď byla tažená menšími parníčky. Vyjeli jsme okolo 10. h. ráno. Jedeme úzkým kanálem, takže máme krásný rozhled na souš. Jen písek a poušť, sem a tam nějaká palma. Jsou zde samé okopy z pytlů a písku, samé ... ve vojně připravené proti Němci. Poušť na obou stranách a strašně dusno, tak, že na železo nemůže ani sáhnouti. Pracuje zde na kanále ještě mnoho dělníků. Arabů a jiných, jsou nazi a jako zvěř. Jeli jsme kolem vojáků postů a drželi k počtě zbraň. 04 h. přejeli jsme do prvního jezera, kde jsme se ukotvili a čekáme, až nás propustí. Ráno ve 4 h. jsme vyjeli dále.

5. 6. Sobota. Suez kanál. Jedeme kanálem, po pravé straně rostou jehličnaté stromy tropické a cypřiše. Pak poušť a opět poušť. Pak jsme přešli do malého přístavečku krásného Kair/Suez a ve stepi dál je město Kairo. 03 h. odpoledne vjíždíme kanálem do Port Saidu. Na pravé straně továrny a sklady na uhlí a na levé se prostírá neveliké město. Stromů mnoho není, město prostředně výstavné. Mnoho firem viděti na tabák. Obchod Arabů a Turků živý. Stojíme nedaleko města v kanálu, takže viděti krásně vše. Při vjezdu do města krásně hraje hudba. Za městem poušť. V městě je všechno drahé. Dostávali jsme peníze, ale ne všechny. Na 3,1 libru šterlinků a na 52 franků.

6. června. Neděle. Můžeme do města. Odpoledne jsem byl ve městě, byl jsem v domorodské části. Špína, úzké uličky a ... tureckých.

7. 6. Pondělí. Ráno náš pluk měl ve městě parádu na žádost zdejšího vladaře. Horko. Po obědě ve 2 h. jsme vyjeli. Vjíždíme do Středoziemního moře. Poslední cesta. Vzal jsem si za měsíc květen žoldování 66 franků a 14 jsem měl vybráno. Za Port Saidem jsou potopené 2 lodi z vojny. Jsou viděti konce stožárů.

8. 6. Úterý. Již na poslední cestě k přístavu. Jen samé vzpomínky na domov. Večer byla přednáška od posla, který jel do Ruska a z Port Saidu jede zpět. Dosti nás potěšil.

9. 6. Středa. Moře tiché. Krásný východ slunce. Jedem kolem ostrova Kréta. Vzpomínám na Rusko. O polednách ztrácíme břehy toho ostrova. Jsou hory vysoké a na vrších ještě sníh. K večeru opět viděti břehy. Jsem zamyšlen – smutný a srdce mě bolí. Snad že se blížím k domovu. Nemám nikde stání, přecházím po palubě, zas na postel a stále jako bez hlavy. Nic mi netěší. V noci jsem pral.

10. 6. Čtvrtek. Krásný východ slunce. Viděti břehy. Odpoledne jsme v Jaderském moři. Viděti břehy Albánie a Italie. Vlny vysoké.

11. 6. Pátek. Připravujeme si svoje zavazadla. Celý den ruch na lodi, vše se připravuje k vyloďování. Odpoledne mám službu. Jsem zamyšlen a je mi u srdce těžko. Již budu brzy doma, ale jak bude? Milé vzpomínky.

12. 6. Sobota. Ráno jedem kolem přístavu Pula. Krásný přístav. Bujná zeleň, a obilí dozrává a seno v kupkách. Jedem kanálem k Terstu. Velice krásně ustrojený přístav a forty. 01 h. po obědě jsme přijeli kolem krásných břehů do přístavu Terstu. Terst je krásné město a přístav pěkná květina a romantika. Město se prostírá po krásných návrších. Poslední pouť na moři jsme ukončili.

13. 6. Neděle. Vše se připravuje k pochodu. Musíme jíti na jihoslovanskou stanicí 60 verst.

14. 6. Pondělí. Vykládají kufry. Vyjednávají se, bychom mohli projeti.

15. 6. Úterý. Vykládají kufry. Máme večer o 6. h. vyjeti. Odprávkou vyjednali a večer vyjedem.

16. 6. Středa. Jedem krásnými krajinami. Po 11. hodině jsme přijeli do Lublaně. Rast. Odpoledne krásným údolím podle řeky Sávy. Vysoké kopce, vinice. Zralé třešně. Znovu obilí.

17. 6. Ráno na stanici Maribor. Ještě 20 verst a budem na rak. hranicích. Zde stojíme do 10 h. ráno. O 11. h. jedem dále. Na stráních vinice. Děti ... a kouření. Po obědě vjíždíme do Rakouska. Veliké vojenské lágry v Lebrinku. Pak jsme přijeli na stanici Valdón. Krásné krajiny. Večer o 6. h. jsme přijeli do Štýrského Hradce. Krásné město.

18. 6. Ráno na stanici Leoben hauptbahnhof. Zde se mění brigáda. O obědě na st. Saledat. Pak jedem mezi vysokými horami Alpami, na vrších ledovce. Krásná údolí, veliké kopce. Kamenité, porostlé v nízu lesem. Také jsou zde tunely. Večer na stanici Klein-Reifling.

19. 6. Ráno na st. Summerau. Poslední stanice v Rakousích. O 10. h. jsme přijeli na naše hranice. 1. st. Dvořiště Horní. Vítáme českou zemi. O 12. h. jsme přijeli do Českých Budějovic. Večer o 9. h. ve Veselí-Mezimostí.

20. 6. Neděle. Ráno vyjeli z Jihlavy. 07 h. v Okříškách. V 10 h. ve Studenci, pak Brno, o 5. v Nezamyslicích, tam bylo slavné uvítání. Sokolí a obecnstvo. O 6. v Olomouci. Slavnostní uvítání. Domů na dovolenou jsem přijel 22. června a zpět jsem přijel 25. června.

Časopis Československý legionář vychází každý týden. Praha 1., Smetanovo náměstí číslo 80.

Nárok na púdu: Kancelář Čs. Legií v Praze 1. Na Rejdišti

Administrace Čs. Legionáře nachází se v III. Poschodí v č. dv. 100. Kde se přijímá předplatné na časopis.

Hlásiti se o stálé místo na adrese: Kancelář Referátu československých legií v Praze, Mostecká budova II. Posch. Č. dv. 277.

Vydává se čs. Legií vysvědčení nemajetnosti a demobilizační záznam.

Hlavní kancelář čs. Legií, oddělení Min. Nár. obrany Praha 4 Pohořelec.

Peněžní záležitosti Legiobanka Smíchov Štefánikovy kasárny Praha.

Za měsíc červen jsem dostal žold dne 27. června 275.40 h.

Consulato Czechoslovace, Via Miramare 29, ruský legionář Jos. Urbánek, Trieste.

Fr. Uhřinovský, Lipník n. Bečvou, Morava.

Číhal Karel, Rakov u Hranic, Morava.

Fr. Straka, Brno, Vranovská ul. 15

Kadlec Václav, Popelín, Morava.

Horký Josef. Ruské Velikonoce píší se „pascha“.

KONEC DENÍKU

DOPLŇUJÍCÍ INFORMACE

Koncem dubna 1920 bylo kameramany Československého vojska na Rusi filmově zaznamenáno nalodování a odplutí československých legionářů z Vladivostoku na amerických lodích *President Grant* a *America*. Jednalo se o největší legionářské transporty, které se z Vladivostoku v letech 1919 a 1920 uskutečnily. Na obou lodích bylo odvezeno přibližně 11 000 osob (legionářů i civilistů). Cílem plavby byl italský přístav Terst, kam obě lodě dopluly začátkem června 1920. Na lodi *President Grant* se přepravoval také štáb Československého vojska na Rusi s generálem Janem Syrovým. Obě lodě měly podobnou historii. Byly postaveny na začátku dvacátého století jako osobní, před vypuknutím první světové války je vlastnila německá společnost *Hamburg-Amerikanische Packetfahrt-Actien-Gesellschaft* (HAPAG), která s nimi zajišťovala osobní lodní dopravu mezi Evropou a USA. Loď *Amerika* se v té době stala známou v souvislosti s vyšetřováním tragického potopení *Titanicu*. Z této lodi byla totiž odvysílána jedna z varovných zpráv o výskytu ledový ker v oblasti, do které *Titanic* směřoval. Na *Titanicu* zprávu přijali, ale neučinili potřebná opatření. Po vypuknutí první světové války zůstaly lodě *Amerika* a *President Grant* zakotveny v neutrálních přístavech Spojených států amerických a po vstupu USA do války byly v roce 1917 zabaveny a použity k dopravě amerických vojáků do Evropy. Podobné úkoly plnily i během druhé světové války. V padesátých letech byly sešrotovány.

Výrobce: Československé vojsko na Rusi, 1920

Technické údaje k filmové kopii: 35 mm, němá kopie, černobílá, 142 metrů (5 minut)

Kopie filmu byla do sbírky VHÚ získána v roce 2008 převodem z Agentury vojenských informací a služeb. Původně patřila do sbírek Památníku osvobození.

23. transport

loď: *President Grant*

trasa: 22/4/1920 Vladivostok – Colombo

velitel: plk. Všeticka

složení:

6. pluk

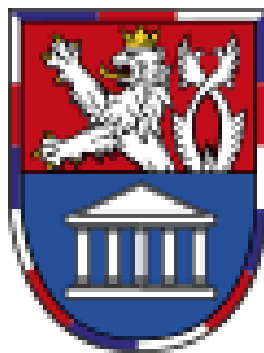
2. pluk lehkého dělostřelectva

nemocnice č. 4

úřady vojenské správy

štáb čsl. vojska

celkem cca 5000 osob

Evakuace československých vojáků z Vladivostoku

V prosinci 1919 začala ve Vladivostoku evakuace bojových útvarů Československého vojska na Rusi do vlasti. Započala tak poslední fáze nejslavnější kapitoly budování Československa – sibiřské anabáze československých dobrovolníků. Transportu vojáků předcházelo od ledna 1919 několik transportů invalidů a poslední československý transport vyplul z Vladivostoku v září 1920.

V listopadu 1918 došlo ve vývoji československé účasti v ruské občanské válce souběžně k několika důležitým zlomům. Vojáci Československého sboru byli vyčerpáni

prakticky nepřetržitým bojovým nasazením, které začalo v květnu 1918. Krize v 1. čs. divizi vyvrcholila na konci října Aksakovskou tragédií.

Záhy poté začaly přicházet zprávy o vzniku Republiky Československé a o konečném úspěchu československého boje za svobodu. V noci ze 17. na 18. listopad 1919 definitivně selhal pokus strany eserů obnovit v roce 1918 v Rusku ústavní pořádek, narušený po bolševickém převratu z předchozího roku, a všeruské direktorium, opírající svou legitimitu o Ústavodárné shromáždění, nahradila Kolčakova diktatura. Na Sibiř též doputovaly zprávy, že 11. listopadu Německo uzavřelo příměří a první světová válka tak skončila.

Ministr Vojenství nově vzniklé československé vlády, Milan Rastislav Štefánik, který na přelomu let 1918 a 1919 přijel k Čs. sboru na Sibiř, musel řešit následky všech těchto událostí a jejich vliv na československé dobrovolníky v Rusku. Dalším jeho velkým úkolem bylo přebudovat čs. dobrovolnickou revoluční armádu na pravidelné vojsko nového státu.

Československé pluky do poloviny ledna 1919 postupně předaly své pozice na protibolševické frontě ruské armádě a byly staženy do týlu. Československý sbor v Rusku byl k 1. únoru 1919 reorganizován na Československé vojsko na Rusi, se třemi divizemi a dalšími jednotkami, které převzaly střežení magistrály v týlu Kolčakových vojsk ve střední Sibiři u Irkutsku.

Pomohli i spojenci

V téže době – 15. ledna 1919 – odplul z Vladivostoku do vlasti první transport 139 invalidů na lodi Roma. Podobných transportů odplulo v roce 1919 ještě jedenáct. Lodi najímala Československá ústřední hospodářská komise ve Vladivostoku (Centromise). Na vlastní náklad čs. vojska se podařilo odvézt 14,3 % celkového počtu evakuovaných.

Protože přeprava desítek tisíc lidí z jedné strany zeměkoule na druhý byla mimo možnosti nového státu, vyjednalo československé ministerstvo zahraničních věcí se spojenci, že z evakuace čs. vojsk na lodích převezmou 50 % transportu Američané, 25 % Angličané a 25 % ostatní spojenci. Z těchto posledních 25 % opatřila větší část Centromise, resp. čs. vojsko samo, a americká tonáž dosáhla ve skutečnosti 53.20 % celkového počtu evakuovaných.

Celkem bylo evakuováno 67 630 osob (56 459 vojáků a 11 271 civilistů). Lodě pluly několika trasami: kolem Asie přes Indický oceán a Suezským průplavem do Terstu, nebo přes Tichý oceán Panamským průplavem a přes Atlantik do Hamburku či Terstu, nebo přes Tichý oceán do Kanady, přes severní Ameriku vlakem a poté opět lodí přes Atlantik do Hamburku.

Odjezd pravidelných útvarů ze Sibiře do vlasti zahájil v prosinci 1919 nejstarší pluk čs. armády – 1. čs. střelecký pluk Mistra Jana Husi. Koncem října dorazily jednotlivé prapory pluku do Vladivostoku. Dne 6. prosince 1919 připlula do vladivostockého přístavu japonská loď Yonan-Marui, s kterou první část 1. pluku pod velením velitele

pluku, pplk. Kutlvašra, odplula 9. prosince. Dne 18. prosince pak cestu domů nastoupila druhá část pluku na lodi Traz-Os-Montes (velitel transportu pplk. Klecanda).

Po porážce ruských protibolševických armád na východní frontě ruské občanské války uzavřelo Československé vojsko na Rusi v únoru 1920 se sovětskou vládou příměří, 1. března 1920 opustil poslední čs. vlak Irkutsk a do konce května 1920 se čs. pluky stáhly do Vladivostoku.

Novou etapu evakuace zahájila 13. února 1920 první část transportu 2. pluku (I. prapor – až na 2. rotu – 11. rota, štáb pluku, výzvědná rota, plukovní hudba a plukovní ošetřovna), která na lodi Nižnij Novgorod, najaté Centrokomisí, opustila vladivostocký přístav pod velením velitele 2. pluku pplk. Hasala. Poté následovala první americká loď Sheridan, s kterou 28. února odjel osmnáctý transport. Obsahoval především štáb I. čs. Husitské střelecké divize v čele s velitelem divize pluk. Voženílkem a náčelníkem štábu pplk. Žákem (který byl i velitelem transportu), různé štábní oddíly a 2. rotu 2. pluku.

Dne 9. března pak příplula další americká loď, Madawaska, na kterou se nalodil zbytek 2. pluku (II. a III. prapor) a první transport 3. pluku (I. prapor a štábní oddíl). Velitelem transportu byl velitel 3. pluku pplk. Němec, jeho zástupcem major Luža, pomocník velitele 2. pluku. Loď odjela z Vladivostoku v pátek 12. března 1920.

Za měsíc, 12. dubna 1920 do vladivostockého přístavu přijela třetí americká loď Mount Vernon. Na tento parník byl naloděn druhý transport 3. pluku (sestavující ze 2 praporů, 3 kulometných rot, štábních, technických a pomocných oddílů a sborné roty 3. pluku, 4. baterie 1. pluku lehkého dělostřelectva, 1. technické roty, 3. čs. nemocnice a 5 sborných rot), k nimž bylo přiřazeno ještě 699 maďarských, německých a rakouských zajatců, eskortovaných americkou strážní rotou. Transportu, který odjel 13. dubna z Vladivostoku, velel pomocník velitele 3. pluku major Čejka.

Za dva dny nato odplul další, 21. transport, a to na anglické lodi Titan. Byly zde: intendantstvo 1. divize, části týlového intendantstva (tylintu), zbytek leteckého oddílu, symfonický orchestr a evidenční oddělení. Velitelem byl kpt. Holan.

Značné urychlení evakuace Čechoslováků znamenaly dvě velké americké lodi, a to America a President Grant, které přípluly do Vladivostoku 20. a 22. dubna r. 1920. America odplula z Vladivostoku první v pátek 23. dubna v 10 hod. ráno. Na palubě měla kolem 6 000 mužů 4. čs. střeleckého pluku Prokopa Velikého a 5. čs. střeleckého Pražského pluku T. G. Masaryka, těžkého dělostřeleckého divizionu, muničního divizionu, dělostřeleckých skladů 1. divize a nemocnici č. 1. Celému transportu na lodi America velel plk. Kroutil, velitel 4. pluku, jeho pomocníkem byl stanoven pplk. Vedral.

Na lodi President Grant, na kterou se nalodily 6. Hanácký pluk, 2. pluk lehkého dělostřelectva, nemocniční vlak č. 4. a úřady Vojenské správy (vojenský a právní referát a vojenská kontrola), odjížděly 27. dubna z Vladivostoku také štáb Československého vojska na Rusi v čele s velitelem vojska gen. Janem Syrovým a štáb II. čs. divize v čele s jejím velitelem plk. Krejčím. Velitelem transportu na lodi President Grant byl ustanoven náčelník štábu čs. vojsk pluk. Všetička, jeho zástupcem velitel 6. Hanáckého pluku pluk. Jaroš. Odjezdem gen. Syrového evakuace čs. vojsk vyvrcholila a další transporty probíhaly již rutinně.

Až do září 1920

Novou etapu transportů zahájila 19. května 1920 americká loď Crook, na které odplul 24. transport ve složení: štáb dělostřelectva 2. divize, 2. těžký dělostřelecký divizion, dělostřelecké sklady, technický sklad, posádka obrněného vlaku Úderník, vozatajstvo 2. divize, hospodářská část Vojenské správy, zubní kabinet, remontní a likvidační odbor, sborový soud a 15. sborná rota. Velitelem transportu byl pplk. Vojta.

Ve čtvrtek 20. května odvezla další americká loď Keemun 25. transport ve složení: 2. muniční divizion, 4. část tyrintu, 2. část autoparku, 5. vlakové dílny, Informačně-osvětový odbor MNO, hospodářství štábu vojska, invalidní rotu, 7. strážní rotu atd. V neděli 23. května přišel na řadu 7. Tatranský pluk spolu s Úderným praporem a baterií Kulikovského, který odplul na anglické lodi Ixion (velitelé transportu pluk. Vuchterle a plk. Váňa). Americký parník Sherman odjel v pondělí 24. května s 2. jízdním plukem, intendantstvem 2. divize, zdravotním vlakem č. 5, posádkou obrněného vlaku Orlik, 17. sbornou rotou a s 2 rotami 9. pluku (velitel plk. Červinka).

Z pluků III. čs. divize se vydal do vlasti jako první 10. čs. střelecký pluk Jana Sladkého-Koziny. Předběhl tak 8. Slezský pluk z II. divize a 9. pluk Karla Havlíčka Borovského. Ale americká loď Edellyn, která připlula 29. května, měla kapacitu jen něco přes 2 000 míst a hodila se proto právě pro nejslabší 10. pluk a ještě k němu bylo možné nalodit telefonní rotu, radiorotu, 18. sbornou rotu a sborný oddíl. Edellyn odplula 1. června, velitelem 28. transportu byl pplk. Číla. Dvacátý devátý transport (velitel pplk. Novák) odvezla v neděli 6. června americká loď M. S. Dollar. Byla to prostorná loď, která pojmla 8. Slezský pluk, 1. jízdní pluk, 2. technickou rotu, část strojírenské roty.

V úterý 7. června odplula anglická loď Tencer. Na palubě měla pod velením majora Zmeka (velitele 11. pluku) 11. čs. střelecký pluk Františka Palackého, 6. část tyrintu, část finanční správy, remontní a likvidační oddíl (armádního zvěrolékaře) a sborný oddíl. Následující den 8. června vyplula z Vladivostoku také anglická loď Protesilaus, s níž plul 9. čs. střelecký pluk Karla Havlíčka Borovského, štáb dělostřelectva III. divize, 3. lehký dělostřelecký pluk, 3. těžký dělostřelecký divizion a sborný oddíl. Transportu velel plk. Petřík, velitel 9. pluku. Tencer a Protesilaus byly poslední dvě lodi, které vezly čs. dobrovolníky ke břehům Kanady.

Třicátý druhý transport odplul v neděli 20. června 1920 na americké lodi Thomas. Obsahoval štáb III. divize, kulometný prapor 11. pluku, 3. muniční divizion, 3. technickou rotu, strojírenskou rotu, intendantstvo, vozatajstvo a stráž 3. divize, dopravní rotu, centrosklady, 3. lazaret atd., pod velením náčelníka štábu III. divize podplukovníka Kvapila.

Jako poslední čs. pluk se 21. července 1920 dočkal odjezdu 12. čs. střelecký pluk Milana Rastislava Štefánika. Odjízďela s ním na americkém parníku Logan také redakce vojenského časopisu Československý Deník. Evakuace odjezdem posledního pluku ovšem neskončila. Pokračovala až do 2. září 1920, kdy poslední československý transport ze Sibíře opustil Vladivostok na lodi Heffron.

Znak používaný československými legionáři na pokrývkách hlavy od roku 1918, tzv. sdružený znak legií.

Hlídká čs. legionářů na Rusi

Poštovní známky vydávané Pošní poštou Československého vojska na Rusi

Československé legie

je označení používané pro jednotky dobrovolnického zahraničního vojenského odboje Čechů a Slováků za první světové války (a ruské občanské války). Legie tvořili čeští a slovenští krajané žijící v zahraničí a bývalí vojáci rakousko-uherské armády, kteří se po zjetí armádami Dohody rozhodli dobrovolně vstoupit do řad legií a dezertovat k nepřátelským vojskům. Tím porušili vojenskou přísahu českému králi

a rakousko-uherskému císaři. Jejich pozdější nesporné vojenské úspěchy sehrály významnou roli při jednáních o vzniku samostatného Československa v roce 1918 jako nástupnického státu někdejšího Českého království.

Název československé legie vznikl až po válce, za války se používalo souhrnné označení revoluční dobrovolná vojska (později zahraniční čs. vojska). Základ těchto vojsk začal vznikat již v roce 1914 z dobrovolníků, českých krajanů, kteří se hlásili do carské armády v Rusku a Cizinecké legie ve Francii. Čeští krajané v Rusku, z Varšavy, jejího okolí a z území Volyně, vytvořili jednotku zvanou „Česká družina“ (nejednalo se pouze o Čechy a Slováky, ti však měli velkou převahu). Krajané ve Francii byli v rámci francouzské Cizinecké legie začleněni do samostatné roty, pro kterou se vžilo označení „rota Nazdar“. Počet českých a slovenských dobrovolníků se postupně navyšoval. Od roku 1917 se tvořily legie také v Itálii.

Koncem války měly jednotky československých zahraničních vojsk celkem přes 140 000 dobrovolníků (dobrovolců, bratrů – oficiální označení příslušníka vojska). Celkem padlo 5 152 československých legionářů, z toho 4 112 v Rusku, 630 ve Francii a 410 v Itálii. Z celkového počtu padlých Čechů, Moravanů a Slezanů, kteří ve Velké válce bojovali, tvořili padlí legionáři 4 %.

Podle místa působení lze legie rozdělit na:

československé legie v Rusku

československé legie ve Francii

československé legie v Itálii

Kancelář čs. legií uváděla k říjnu 1932 údaje v tabulce. „Ostatní“ jsou vojáci čs. legií, kteří buď nebyli řádně propuštěni, nebo se přihlásili až po 28. 10. 1918.

	Rusko	Francie	Itálie	celkem
legionáři	60 109	9 367	19 225	88 701
ostatní	10 913	2 479	7 510	20 902
ztráty	4 120	560	725	5 405

Jednotlivé pluky byly číslovány podle místa působení: v Rusku od čísla 1, ve Francii od čísla 21 a v Itálii od čísla 31.

Kromě toho bojovali českoslovenští dobrovolníci i v dalších armádách, zejména asi 32 000 amerických krajanů ve francouzské a americké armádě. Dále působilo kolem 1 400 dobrovolníků v srbské armádě a kolem 1 000 dobrovolníků v armádě britské. Ačkoliv se v americké, srbské ani britské armádě nepodařilo utvořit samostatné československé vojenské oddíly, bývají tito dobrovolníci někdy neoficiálně označováni za legionáře. Zvláště v případě srbských dobrovolníků je to nejvýraznější a někdy se tak hovoří o „srbské legii“.

Československé legie v Rusku

Československé legie v Rusku v r. 1918

Byly to dobrovolnické vojenské jednotky na ruském území v letech 1914–1920, jež bojovaly nejdříve proti rakousko-uherské armádě a Němcům na Ukrajině a poté za ruského cara spolu s Bílou armádou proti Rudé armádě. Jeden z hlavních velitelů legií v Rusku byl Radola Gajda.

Předchůdcem legií byla Česká družina. Dne 7. ledna 1919 bylo z brigády vytvořeno Československé vojsko na Rusi, které již bylo součástí Československé armády a samozřejmě zejména zásluhou Masarykovou i francouzské (velitelem legií byl Maurice Janin). Československé vojsko na Rusi tvořily tři divize, jejichž jádrem bylo 12 pluků střeleckých a dva pluky jízdní a několik dělostřeleckých baterií.

Boje na Ukrajině

Památník ve Zborově

Po bitvě u Zborova (2. července 1917), ve které se československé legie vyznamenaly v boji proti rakousko-uherské armádě, zrušila ruská vláda na naléhání předsedy Československé národní rady profesora T. G. Masaryka, který od 15. května 1917 legie v Rusku organizoval, omezení při vytváření československých jednotek a postupně vznikly další jednotky, které 9. října 1917 vytvořily československý sbor v Rusku. Koncem roku 1917 bylo v Rusku 38 500 dobrovolníků v legiích (ve dvou divizích o osmi pěších a dvou jízdních plucích, po Zborovu počínajíc 4. Prokopa Velikého na doplnění 1. divize a 5. plukem pražským T. G. Masaryka, již ve druhé divizi) a přes 60 000 v zajateckých táborech ve spolcích, které Masaryk organizoval jako rezervu legií (základ 3. divize). Stávajícím velením ruské armády byl Masaryk považován za jejich nejvyššího

velitele. Po Říjnové revoluci, ve které se vlády v Rusku chopili bolševici, rozhodlo vojenské vedení států Dohody, že začne legie přesouvat na západní frontu.

V listopadu 1917 obsadila část 1. divize (2. pluk Krále Jiřího z Poděbrad) prakticky bez boje k potlačení bolševických nepokojů Kyjev, byla však odvolána, podle tehdejší instrukce Masarykovy „nevměšovat se do vnitřních ruských sporů“. Při bojích před Kresčatikem však zahynul poručík Hrdina. Jako přítel všeho moderního založil Masaryk v legiích leteckou školu, z níž se po válce vyvinula Masarykova letecká liga. Letadla většinou nenesla bomby ani kulometry, měla jen ruční zbraně a byla používána při přesunu a boji zejména k průzkumným účelům. I tak přispěla při sibiřské anabázi československých legionářů k záchraně několika mostů (ty bolševiky vyhozené do povětří musely oddíly československých ženistů s přispěním i amerických specialistů rychle postavit znovu) a zejména až na jediný k záchraně čtyřicítky bajkalských železničních tunelů na transsibiřské magistrále (to, že bolševici podminovávají tunel č. 39, sice letadlo zjistilo, ale nemělo prostředky je od díla zkázy odehnat – zničený a zasypaný tunel zdržel postup druhé části legií do Vladivostoku o 14 dní). Masaryk „opustil“ svoje legionáře na Rusi v den svých 68. narozenin 7. března 1918 (odjezdem vlakem z Moskvy na transsibiřskou magistrálu), když předtím zajistil, aby se vojsko ještě neexistujícího státu stalo součástí francouzské armády. Velitelem druhé divize jmenoval ruského generála Petra N. Podhájeckého. Vydal se na strastiplnou cestu přes Sibiř lazaretním vlakem a stal se kvartýrmajstrem čs. legionářů na magistrále až do Vladivostoku.

Pamětní deska bitvy u Bachmače v Olomouci

Poté se Němci začali tlačit na Ukrajinu a Petljurovy pluky před nimi začaly ustupovat a prosily československé legionáře o pomoc. Protože mír s bolševiky ještě nebyl uzavřen, došlo mezi Němci a legionáři ke krvavým bojům u Doče, kde se vyznamenali pozdější českoslovenští generálové Kadlec a Červinka, kapitán Jungr a zejména pozdější generál Stanislav Čeček, který v bitvě u Bachmače Němce porazil a donutil je uzavřít s legionáři

příměří, pro volný průjezd čs. ešalonů (vojenských vlaků) bachmačským železničním uzlem. V boji o Doč se vyznamenala rovněž kulometná hanácká rota Colt z „Olomouckého“ 6. pluku. Bolševici, zejména velmi mladí a v boji nezkušení chlapci, leckdy dokonce stříleli omylem do vlastních řad. K československým dvěma obrněným vlakům přidali proti Němcům jeden broněvik (obrněný vlak). Jen tak bylo možno poškodit most přes řeku Desnu a zabránit tak Němcům ve vstupu do bachmačského železničního uzlu, kde v klidu projížděly československé ešalony na Sibiřskou magistrálu k Čeljabinsku a Penze.

3. března 1918 uzavřely v Brestu Litevském ústřední mocnosti s bolševiky Brestlitevský mír. V něm se Sověti mimo jiné zavázali nestrpět na svém území vojenské oddíly nepřátelské ústředním mocnostem, což se týkalo i Československých legií. Legie opustily Ukrajinu, jelikož ukrajinská vláda povolila ze strachu před bolševiky obsadit své území německou armádou, avšak už v této době obsadil Ukrajinu bolševický velitel Muravjev. Legie se měly přes Archangelsk a Murmansk přepravit do Francie, odkud nakonec odpluly jen dva transporty (celkem okolo 2 000 mužů po čtyřměsíčním čekání, mrznutí a hladovění, první transport vedený Ing. Otakarem Husákem odplul 15. října 1917) – přístavy zamrzly, nebyly lodě a na severu chyběly zásoby. Panovaly obavy, aby legie nepotkal osud Srbských legií, které byly odzbrojeny a zajaty, internovány do Kazaně a osvobozeny teprve s příchodem československých legionářů na Volhu. Ještě T. G. Masaryk změnil plán na odsun vojsk po magistrále a kolem světa na bojiště do Francie. Dánské jednotky se probíjaly na Krym, odkud se jim podařilo úspěšně odplout. Penzenská dohoda uzavřená mezi bolševiky a národní radou 26. 3. 1918 zaručovala Legiím zásobování, průjezd Sibiří do Vladivostoku a odvoz do Francie; výměnou za to Legie souhlasily s předáním všech těžkých zbraní a většiny kulometů a pušek, Legie také musely souhlasit s agitací čs. bolševiků pro vstup mužů z Legií do Rudé armády. Bolševici si totiž už od začátku roku 1918 uvědomovali, že jsou bezmocní vůči nárokům Německa. Rudou armádu bolševici rozložili v roce 1917, bolševiků bylo málo a rudé gardy měly pár tisíc členů, v celém Rusku nebylo kromě 40 000 čs. legionářů významnější síly. Proto byli bolševici donuceni vyklidit Ukrajinu, uzavřít nevýhodný Brestlitevský mír, a proto také začali intenzivně agitovat v zajateckých táborech, aby do Rudé armády dostali dostatek vojáků. Rusové totiž do Rudé armády nevstupovali, a pokud ano, vyfasovali uniformu, vyzvedli žold a odešli domů.

Čechoslováci u obrněného vlaku

Československé legie v Jekatěrinburgu

Rozpory s Rudou armádou

Plány čs. bolševiků, že z Legií odejde do Rudé armády 15 000 mužů, byly mylné. Z Legií tak za dva měsíce agitování odešlo jen cca 150 mužů. Větší posily získala Čs. rudá armáda přímo ze zajateckých táborů, Rudá vláda na jaře 1918 zakázala České národní radě v táborech další agitaci a tu uskutečňovali pouze Čs. bolševici do svých jednotek. Neúspěch agitátory přiměl ke slovním útokům na Radu, Masaryka a vedení Legií, což legionáře rozzuřilo a vedlo k hádkám a stížnostem. Současně bolševici verbovali zajatce Ústředních mocností (Internacionalisty) do Rudé armády – obrovský vliv v místních sovětech a jednotkách Rudé armády získali Maďaři a Němci (na mnoha místech tvořili až 80 % jednotek), nepřátelští vůči Čs. legiím. To bylo dalším zdrojem nedůvěry Čs. legií vůči bolševikům. Hlavním problémem ale bylo stále porušování penzenské dohody ze strany bolševiků. Většinu vlaků bolševici nepustili dál, sliby nesplnili a neustálé kontroly a požadavky na odevzdání dalších a dalších zbraní ohrožovaly zajištění bezpečnosti vlaků, komunistické letáky popisovaly rozhodnutí nepustit Sbor z Ruska, bolševici odmítali dodávat koupené potraviny a poslední kapkou byl nárůst přítomnosti ozbrojených Němců a Maďarů. Zatímco Národní rada v Moskvě souhlasila s dalšími a dalšími ústupky, vojenské vedení ztratilo jak důvěru v Radu, tak i v bolševiky všeobecně a Trockého zvláště a začalo zvažovat možnost odmítnout spolupráci s prolhanou a pravděpodobně Němci ovlivněnou Moskvou a úplatky, dohodami nebo nátlakem si zajistit průjezd Sibiří.

Začátkem května 1918 se situace zhoršila – Trockij se definitivně rozhodl, že Legie, které ještě nejsou ve Vladivostoku, z Ruska neodjedou a budou silou rozpuštěny a vojáci začlenění do Rudé armády, neposlušný zbytek bude pracovat v průmyslu. Využil návrh Francouzů na odvoz části Legie z Archangelska pro rozdělení Sboru. Bolševici se 7. května neúspěšně pokusili zajmout nejbojovnějšího muže Legií, tehdy kapitána Radolu Gajdu (vyvázl díky tomu, že byl ozbrojen). 11. května bolševici obsadili kanceláře Čs. národní rady v Moskvě a zatkli Prokopa Maxu, 15. května se Rada dohodla s Trockým za cenu dalších ústupků, ale sliby Trockého opět nebyly splněny. Lev Davidovič Trockij jako vojenský komisař (ministr války) vydával rozkazy, ale jednal po dohodě s Leninem a vládou (Leninův rozkaz z 21. května nařizující rozpuštění Legií silou a další jeho osobní veřejná agitace proti legiím, při níž byl vážně postřelen eserkou Františkou Kaplanovou). 14. května došlo k Čeljabinskému incidentu – maďarský voják z projíždějícího vlaku hodil těžký kus železa na čs. vojáky, přitom jednoho těžce zranil. Češi vlak zastavili a v davové rvačce byl viník lynčován a zabit vojáky Legií, bolševici pak v odvetě zatkli 10 strážných, kteří přišli místnímu sovětu incident vysvětlit, a zatkli také důstojníka, který přišel zjistit, proč se strážní nevrátili. Legionáři zareagovali rychle a obsadili klíčová místa města, odzbrojili místní jednotky rudých, vynutili si propuštění zajatců a získali tři tisíce pušek. Místní sověť ale nechali fungovat a spořádaně se vrátili do vlaku. 23. května se v Čeljabinsku na předběžných zasedáních sjezdu rozhodlo, že Legie se rozdělovat nebudou a cílem je Vladivostok, došlo i k dohodě s Čeljabinským sovětem o urovnání incidentu.

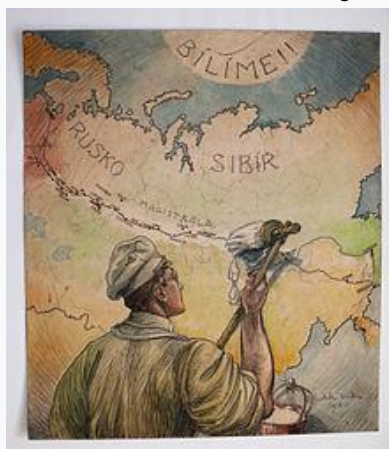
20. května 1918 začal první sjezd Čs. legií na Rusi, kde se zvolení zástupci vojáků rozhodli, že nebudou poslouchat rozkazy Rady, pokud budou v rozporu s odjezdem do

Vladivostoku; přítomným členům rady nezbylo, než vůli vojáků podpořit. Pozdě večer 20. května dal Trockij zatknout předsedu Národní rady v Moskvě Prokopa Maxu a přinutil ho odeslat telegram s příkazem k odzbrojení Legií a vložení důvěry v bolševiky a Rudou armádu. Odpovědí na tento rozkaz bylo oznámení Legií, že Rada, Maxa ani stávající vojenské velení Sboru (ruský generál Šokorov) už nejsou vedením Československého sboru, výkonou moc převzal zvolený Provizorní výkonný výbor (velitelé pluků Gajda, Čeček, Vojtechovský, 4 členové Rady a 4 zvolení zástupci vojáků legií, předsedou zvolen Bohdan Pavlů), Čs. legie ale opět ujistily, že se nebudou vměšovat do vnitřních záležitostí Ruska a že s bolševiky budou spolupracovat na průjezdu do Vladivostoku. Trockij rozkázal rozpuštění nebo zničení Legií (není jasné, jestli byl Trockij tak rychle informován o dění na sjezdu 20. května, nebo postupoval nezávisle), 25. května 1918 vypukly boje – bolševici zaútočili proti čs. vlaku na stanici Marianovka nedaleko města Omsk.

Transsibiřská magistrála

Bojový prapor úderného praporu československých legií udělen jednotce 2. února 1919 v Jekatěrinburgu

Bílíme!! Obraz od Františka Parolka z května 1918

V noci začal protiútok Legií. Legionáři, dost často beze zbraní, zaútočili na kasárny a sklady bolševiků a po vyzbrojení převzali kontrolu nad klíčovými body Transsibiřské magistrály. Útoky nebyly zaměřeny proti bolševickým sovětům, ty ale většinou uprchly. Začaly tvrdé boje obzvláště s Němci a Maďary, tvořícími většinu Rudé armády. Trockij využil dokonce Spojence, aby zpomalili nástup Čechů a umožnili Rudým mobilizovat a Legie rozdrtit. Boje byly kruté, čs. vojáci zajaté bolševiky rozdělovali – Rusy obvykle propouštěli, Maďary, Němce a čs. bolševiky, kteří proti Legiím bojovali, obvykle popravili. Ti, kteří byli zajati bez boje, byli drženi ve vězení do odjezdu Legií z daného místa a pak byli propuštěni. Vzhledem k Ženevským konvencím bylo střílení zajatců zločinem, ale v květnu 1918 měli za sebou čs. legionáři mnoho bojů, kdy se k nim protivník choval stejně (zavraždění plukovníka Ušakova na magistrále), a byli svědky mnoha zločinů bolševiků, Maďarů a Němců proti bezbrannému ruskému civilnímu obyvatelstvu. Legionáři při své sibiřské anabázi aktivně používali pancéřové vlaky (např. vlak Orlík).

Pod tlakem dalších událostí, které vrcholily odevzdáváním zbraní a výše zmíněným Čeljabinským incidentem, došlo k bojům mezi legiemi a bolševiky na Sibíři a v Povolží, např. střetnutí po napadení štábního vlaku u Zlatoustu, u Marianovky, u Mariinska, dobytí Uljanovsku (tehdy Simbirska), bitva u Lipjag, u Beznčuku (Bezenčuk), obléhání Irkutsku, bitva o Murino a Perm, které byly vždy vítězné a trvaly téměř po celou dobu přesunu do Vladivostoku (do 7. února 1920).

Československé legie dobyly 30. května 1918 Penzu a Syzraň, 8. června Samaru, 23. června město Ufa, 25. července Jekatěrinburg a 6. srpna (společně s bílými) Kazan. V Kazani převzali českoslovenští legionáři zlatý ruský státní poklad obrovské hodnoty. V Ufě byla vytvořena Ruská provizorní vláda a nejvyšším velitelem bílých byl jmenován admirál Alexandr Vasiljevič Kolčak. Poklad později předali Kolčakovi (který jej poněkud zmenšil výplatami svých vojsk). Na výzvu spojeneckého velení se pak dostal zlatý poklad pod ochranu legionářů ještě jednou.

Památník Československým legionářům v Jekatěrinburgu

Českoslovenští legionáři dobyli všechna velká města Sibíře i Jekatěrinburg, avšak cara Mikuláše II. a jeho rodinu se jim tam již zachránit ze zajetí nepodařilo, necelý týden před příchodem československých legií do města byla celá rodina vyvražděna na přímý příkaz rudých z Kremlu.

Operace se rozšířily i mimo oblast transsibiřské magistrály, došlo k dalšímu přesunu jednotek přes Sibiř do Vladivostoku, přes vojenský odpor bolševiků. Legionáři museli kromě jiného v boji zničit i celou Golikovovu bolševickou armádu Centrosibiře, aby se podstatný zbytek vojsk dostal za Bajkal. Gajdovi muži po šesti týdnech nelitostných bojů s Němci dokázali obsadit 39 ze 40 tunelů v okolí Bajkalu dřív, než je bolševici stihli vyhodit do vzduchu (podminovávali je v dubnu němečtí inženýři vedení bolševiky, což legionáři nevěřičně sledovali). Tím byla magistrála udržena průjezdná, klíčový faktor propojení všech jednotek Čs. sboru rozmístěných od Penzy a Volhy až po Vladivostok v délce 8 000 km. O vzniku Československa se legionáři dozvěděli se zpožděním několika týdnů.

Bolševici z Vladivostoku neměli s legionáři žádné problémy a až po vypuknutí bojů Legie převzaly kontrolu nad Vladivostokem. Z Vladivostoku se na spojeneckých lodích i na prvních československých, které zakoupil TECHOD (technické oddělení legií) v Japonsku (první československá loď Legie), dopravily do Československa.

Památník ve Vladivostoku

Vlády spojeneckých států (Francie, Velké Británie, USA) plánovaly československé legionáře ponechat na Rusi a vytvořit z nich jádro intervenčních sil, které by zasáhly proti bolševismu. Plynulo to z toho, že Československé legie kontrolovaly podstatnou část Sibíře – konkrétně oblast okolo jižního Uralu – a byly jedinou dobře organizovanou silou v Rusku, jejíž velení podléhalo Francii, nejvyšším velitelem spojeneckých vojsk na Sibiři

byl generál Maurice Janin, který vydal i rozhodnutí k ochraně Kolčakova vlaku. Posily spojenců, které do Vladivostoku dorazily, však byly pouze symbolické, (převážně se v pomoci legiím angažovala americká YMCA, Japonci a asi 10 000 Angličanů, Francouzů a Číňanů) a z plánované intervence sešlo. Japonci pomohli Čechům a Slovákům při obsazování železničních uzlů nad Vladivostokem a při bojích na Ussuri i dobytí Chabarovska. Následně však vzhledem k vývoji událostí došlo k ústupu legií dvěma cestami: Z Vladivostoku lodí do Ameriky, vlakem přes kontinent a lodí dále do Evropy, či jižní cestou přes Japonsko, Hong Kong, Cejlon, Suezský průplav do italského Terstu, velké americké, původně německé lodí *President Grant* a Amerika urychlily evakuaci. Posledním transportem byla americká loď *Heffron* 2. září 1920. Někteří českoslovenští legionáři umírali ještě při námořním přesunu a spočívají na dně Indického a Tichého oceánu.

Evakuace

Celkem bylo z Vladivostoku vypraveno 36 transportů. Spojenci poskytli 21 lodí.

Evakuace a spojenci, Centrokomise		
Země	Počet	Procento
USA (dohodnuto 50 %)	36 026	53 %
Velká Británie (dohodnuto 25 %)	16 956	25 %
ČSR*, jiní spojenci (25 %)	14 921	22 %
*z toho Centrokomise	9 683	14,3 %

12 lodí najala Centrokomise. Odvezeno bylo 9 683 lidí. Pro náklad byly najaty dvě japonské lodě a jedna ruská. Pro převoz lidí byly nakoupeny či pronajaty lodě převážně v Japonsku (7), v Číně (1) a v Rusku (1). První loď vypravěná Centrokomisí byla japonská „*Liverpool-Mar*“. Vyplula 8. července 1919. Pravidelný odvoz legionářů i částečně s invalidy byl transport 1. pluku 9. prosince 1919 na „*Jonan Maru*“ Poslední loď s lidmi byla „*Nižnij Novgorod*“, která odplula 13. února 1920. Poslední loď s nákladem byla „*Schunko-Mar*“, ta odplula z Vladivostoku 14. května 1920. Dvě lodě poskytl americký červený kříž, 12 lodí Spojené státy. Lodě „*President Grant*“ a „*Heffron*“ prodělaly celou či částečnou cestu dvakrát. Devět lodí poskytla Velká Británie. První loď, která odvezla první sibiřské legionáře z Vladivostoku, byla italská „*Roma*“ 15. ledna 1919 a poslední byla „*Heffron*“ 2. září 1920. První lodě pluly do Neapole a Marseille. Další propluly Panamským průplavem, jiné do severní Ameriky, další do Kanady s konečným přístavem Hamburk. Celá evakuace trvala 1 rok a 8 měsíců.

Některé z transportních lodí

Japonská loď Shunko-Maru

Japonská loď Yonan-Maru

Loď Silesia (Hvah-Yih)

Americká loď Madawaska

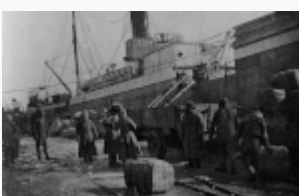
Americká loď Sheridan

Americká loď S.S. America

Americká loď S.S.
President Grant

Americká loď
Mount Vernon

Ruská loď
Nižnij Novgorod

Československá loď Legie

Loď Titan

Loď Archer

Lodě (výběr)				
Lod'	Země	Počet	Odjezd (Vladivostok)	Příjezd (přístav)
Roma	Itálie	139	15. 1. 1919	10. 3. 1919 Neapol
Liverpool Maru	Centrokomise (ČSR)	139	9. 7. 1919	12. 9. 1919 Marseille
Nižnij Novgorod	Rusko	664	13. 2. 1920	8. 4. 1920 Terst
Mount Vernon	pův. Německo, USA	3452	13. 4. 1920	6. 6. 1920 Terst
Amerika	pův. Německo, USA	6478	23. 4. 1920	7. 6. 1920 Terst
Pres. Grant	pův. Německo, USA	5471	27. 4. 1920 a 24. 8. 1920	12. 6. 1920 a 13. 10. 1920 Terst
Ixon	pův. Německo, Velká Británie	2945	23. 5. 1920	17. 7. 1920 Cuxhaven
M. S. Dollar	pův. Německo, Velká Británie	3427	6. 6. 1920	20. 7. 1920 Cuxhaven
Legie	pův. Japonsko, ČSR	70 či 87	24. 8. 1920	12. 10. 1920 Terst
Heffron	USA	720 a 875	13. 8. 1919 a 2. 9. 1920	17. 12. 1919 a 11. 11. 1920 Terst

Průběh plavby

Směr plavby vojenských transportů (včetně těch s invalidy) byl dvojitý: buď okolo čínských, indických a arabsko-egyptských břehů do italského Terstu, nebo okolo Japonska, přes Tichý oceán a dále přes Ameriku, a to buď Panamským průplavem, nebo železnicí z Vancouveru přes celou Kanadu nebo ze San Franciska přes Spojené státy k Atlantskému oceánu. Poté následoval transport do některého z přístavů ve Francii, Itálii nebo Německu. Většinou transporty volily první cestu. Lodě byly na počátku používány nákladní, které neposkytovaly příliš mnoho pohodlí, později se jednalo již o civilní lodě,

kteří patřili původně Německu. Pod novou československou vlajkou plula pouze loď Legie. V přístavech budila nová československá vlajka rozruch. Českoslovenští legionáři, tak plnili i jistou mezinárodní diplomatickou misi. Propagovali v přístavech českou hudbu, sokolský tělocvik a sport. Konaly se s velkým úspěchem koncerty vojenských kapel, například velký úspěch sklídila legionářská filharmonie v Singapuru a byly pořádány mezinárodní utkání s místními sportovci, hlavně anglickými fotbalisty, kteří byli několikrát poraženi i přes špatnou lodní stravu a nedostatek tréninku. (utkání proběhla v Kolombu na Srílance, Hongkongu, kde došlo ke slavnému vítězství 3:2 nad mistrem východní Asie, a v kanadském Québecu – zisk poháru. Legionáři také obdrželi instrukce o chování na lodi s prevencí požáru, mořské nemoci atd. Na parníku byly tištěny také Lodní noviny, které obsahovaly technické údaje: jakou vzdálenost loď již urazila, aktuality z lodního života a novinky zachycené radiotelegrafistou. Na lodi „President Grant“ pracovala kuchyně i pekárna v režimu nonstop. Vážnou havárii měla pouze loď „Heffron“ u japonských břehů, jelikož její kapitán nečekal na lodivoda a loď skončila na skále. Loď se ale podařilo v krátké době opravit.

Havárie lodí		
Lod'	Popis havárie	Počet mrtvých
Heffron	vážná havárie u Japonska, ztroskotání vlivem opilosti kapitána	0
Mont Vernon	havárie u Ameriky	0
Logan	najel na písčinu u Vladivostoku	0
Amerika	31. 5. otrava zkaženým jídlem v Suez, 2. 6. v Port Saidu srážka s lodí Morabo	0

Evakuaci řídil Evakuační úřad československého vojska na Rusi. Cizinci (cizí spojenečtí vojáci, kurýři, civilní pasažéři) si museli cestu hradit. Zajatci (Maďaři, Rakušané a Němci) si cestu také museli hradit, většinou je doprovázel americký ozbrojený doprovod. Organizace převozu evakuovaných z Terstu byla řízena Centrokomisí (br. Štěrba). Po skončení evakuace se dále shromažďovali čl. občané žijící v Rusku, dobrovolníci, kteří vystoupili z legií aj. Odvezeni byli během druhé cesty lodě „Legie“ či transporty organizovanými mezinárodním Červeným křížem. Na každou loď byli procentuálně přidělováni k vojákům také čl. občané (například bývalí kolonisté apod.).

Sociální skladba

Evakuovaní	Počet	Procenta
Poddůstojníků a vojáků	53 455	78,9 %
Důstojníků a voj. úředníků	3 004	4,4 %
Občané (krajané, býv. zajatci)	6 714	9,6 %
Ženy (vojáků i občanů)	1 716	2,5 %
Děti (vojáků i občanů)	717	1,3 %
Cizinci	1 935	2,9 %
Různí (nezl. dobrovolníci)	189	0,3 %

Lod' Legie

Lod' „Legie“ koupená za peníze vojáků v Japonsku byla historicky první zámořská loď plující pod československou vlajkou. Z Vladivostoku do Singapuru plula nepojištěna, jelikož se nenašla pojišťovna, která by byla ochotna 1. československou loď a 1. československou posádku bez zkoušky pojistit. Loď byla určena pro obchodní styky Československa s Dálným Východem a Asií. Byla zakoupena v přístavu Kóbe na japonském ostrově Honšú a nesla název „Taikai Maru“. Přejmenována byla na Legii, návrhy byly také názvy jako Siberie, Sibirjak či Šíp.

Ředitel pražské Legiobanky Šíp se s majorem Holubem (námořní důstojník) spojili s japonskou firmou Uchida, která byla majitelem Taikai Maru. Obchodní cestu s majorem Holubem podnikli ještě inženýři Hulín a Parfus. Později do Japonska přijel i Šíp dokončit formální stránky obchodu. Centromise loď poté zakoupila za 40 milionů tehdejších korun. Taikai Maru měla za sebou do té doby pouze jednu plavbu. První plavbu pod čsl. vlajkou Taikai Maru, tedy již Legie, zahájila ve Vladivostoku 24. srpna 1920. Pod českou vlajkou ale pluly již dříve, od roku 1918, pomocné parníky v přístavu Vladivostok (Smělčák, Blaník, Upocený aj.) což bylo realizováno i přes protesty spojenců, že česká vlajka není v lodním rejstříku. Těto „flotile“ velel kapitán Hégr. První posádku Legie tvořili tři čeští námořní důstojníci: major Holub, poručík Béba a nadporučík Furvirth (všichni přijeli do Vladivostoku z Evropy), mužstvo bylo vybráno z námořního oddílu pracujícího na přístavních lodích ve Vladivostoku a specialisté pocházeli z různých částí čsl. armády v Rusku. Na místě prvního a druhého inženýra pracovali Rusové a také na místech telegrafistů, jelikož měli vyžadovanou licenci. Loď Legie z bezpečnostních důvodů byla vypravena z Vladivostoku současně s americkou lodí President Grant. Vezla většinou materiál – cargo, ale také koně, automobil, psy a dva medvědy.

Z historie lodi

- V roce 1920 přešla Legie z majetku legionářů do vlastnictví Legiobanky.
- Kapitánem Legie byl později Václav Woseček, stíhací letec z I. světové války. Byl držitelem rakousko-uherského námořního leteckého diplomu č. 1. Palubním důstojníkem byl kapitán a akademický malíř Jan Hakl, jako kadeti Bedřich Stožický, Jakub Frey, Bohumil Klos a Klement Benda. Loď Legie byla provozována později společně s rejdářstvím HAPAG v Hamburku.
- Na jaře 1930 zachytil parník volání americké lodi „City of Klint“, na její palubě onemocněl cestující záhadnou nemocí. Lodní lékař Legie Roubal pacienta vyléčil sérií rádiodepeší. Tento čin vstoupil do námořní historie a je společně s dalšími podobnými činy zmíněn ve vestibulu Střediska pro poskytování pomoci na moři v Římě.
- V roce 1930 hospodářská krize zasáhla i loď Legii a byla prodána. Legiobanka si již nemohla dovolit provozovat námořní obchod.
- 18. srpna 1933 Legii koupil řecký rejdař Pateras. Přejmenoval ji podle své ženy na Lilly.
- 9. března 1942 při cestě z Belfastu do Halifaxu zasáhlo loď torpédo německé ponorky a byla potopena

Parník Sibirjak a ostatní

Legionářský parník Sibirjak se proslavil tím, že se zapojil do jediné československé námořní bitvy na jezeře Bajkal. Poslal ke dnu bolševický ozbrojený ledoborec Bajkal, který ostřeloval trať sibiřské magistrály, čímž komplikoval přesun legií vedených v tom úseku Radolou Gajdou do Vladivostoku. Legie získaly do svého držení parník Sibirjak, který zaútočil na ledoborec Bajkal a místní přístav, kde vyvolala palba paniku. Úspěšným střelcem, který trefil z kanonu Bajkal přímo „na komoru“, byl legionář Kolín.

Průběh bitvy na Bajkale

Útok vedl podplukovník Ušakov. Bolševici měli na bajkalském jezeře (Burjaté ho nazývají „Svaté moře“) značné loďstvo a dva ledoborce: Bajkal, který dříve převážel vlaky, a menší a rychlejší ledoborec Angara. „Bajkalská bitva“ byla součástí bajkalské ofenzivy, podniknuté ve dnech 15.–20. srpna. Hlavní boje se sváděly na trati mezi stanicemi Tanchoje a Posolská, vzdálených od sebe cca 100 km. V závěrečných bojích měla být převezena výprava obchvatného oddílu na třech malých člunech z irkutského břehu na druhou stranu jezera. Výpravu vedl ppl. Ušakov. Obchvatný oddíl přeplul šťastně přes jezero a pronikl ke stanici Posolská. Když došlo k ústupu bolševiků od Tanchoje k Posolské, byly ustupující oddíly ostřelovány lodními děly z jezera. Akce byla proti původnímu plánu improvizovaná, ale podařilo se zničit značnou část loďstva bolševiků a ledoborec (v té době nazývaný ledokol) Bajkal, který shořel. Ledoborec Angara se později vzdal. Ostatní lodě byly silně poničeny. Ppl. Ušakov byl později nešťastnou náhodou zajat a umučen bolševiky. Likvidace bajkalské fronty vedla ke

spojení Gajdovy skupiny s „vladivostockou skupinou“ gen. Dietrichse – 31. srpna na stanici Olovjané u řeky Ononu. České legie se do bitvy zapojily s „námořní flotilou“, kterou tvořil Sibirjak (říční parník) a českými legiemi opravené zastaralé a vyřazené parníky Fedosij a Burjat. Posádka ledoborce Bajkal považovala z počátku Sibirjak za loď vezoucí jim proviant. Ledoborec byl zničen jedinou, přesně mířenou ranou.

Lodě na Volze

Lodě legionářů na Volze se proslavily taktéž při dobytí čtvrtmilionové Kazaně 7. 8. 1918, kdy legionáři získali kontrolu nad celým ruským zlatým pokladem. Bojovou flotilu tvořily parníky „Methodij“ a menší „Amur“, osobní parníky „Karamzin“ a „Vasilij Lapšin“ a dále nákladní loď opatřené děly. Velení na lodi se ujal podprapor. Pech. Motor a kormidlo bylo obaleno pytli a posádka chráněna balíky slámy. Útok vedl parník „Karamzin“. Na střechu lodě byly umístěny kulometry (v té době nazývané „strojná puška“). Po úspěšných bitvách proti lodím bolševiků, které se na Volhu přemístily až z Finského zálivu, vrátily se legionářské lodi do přístavu Lajševu na řece Kama. Později po přítoku Volhy, řece Bělé, se stáhly do Ufy. Akce se zúčastnily tři vlaky 2. pluku Jiřího z Poděbrad.

Parník Methodij, který odvezl 16. srpna 1918 ze Simbirsku první oddíl 2. pluku, ved. por. Káni

Výbuch granátu na Volze roku 1918

Do konce roku 1918 vstoupilo do československých legií v Rusku kolem 61 000 vojáků. 1. února 1919 byly legie reorganizovány. Na reorganizaci se podílel Milan Rastislav Štefánik. Došlo ke zrušení autonomie a komitétů (plukovní a rotná zastupitelstva). To vyvrcholilo v ilegální 2. sjezd čs. legií v Omsku, jehož delegáti byli zatčeni a posláni do Československa (zapisovatelem sjezdu byl spisovatel Václav Kaplický).

V Rusku padlo do roku 1918 4 112 českých legionářů (toto číslo nemusí být přesné, neboť různé zdroje uvádějí různé počty v intervalu od čtyř do pěti tisíc).

Anabáze a srovnání s husity a Řeky

Francouzský prezident Raymond Poincaré nazval anabázi dílem větším a slavnějším, než byla anabáze 10 000 Xenofontových Řeků. Čeští husité v 15. století prošli s vítězným bojem celé Německo a pronikli až k Baltickému moři, tak jejich potomci důstojně na tuto tradici navázali a českoslovenští legionáři ve 20. století opakovali toto tažení jen v měřítku mnohokrát zvětšeném.

Československé legie ve Francii

Československé legie ve Francii

Jako československé legie ve Francii se označují dobrovolnické jednotky Čechů a Slováků v letech 1914–1918 utvořené na území Francie. Základ položili hned na začátku první světové války čeští krajané z Paříže, převážně sokolové, kteří se rozhodli nabídnout své služby francouzské armádě. V rámci francouzské Cizinecké legie vznikla 31. srpna 1914 rota „Nazdar“ (compagnie „Nazdar“), pojmenovaná podle tradičního sokolského pozdravu, kterým se její příslušníci odlišovali od Francouzů. Rota se účastnila vítězné bitvy u Arrasu 9. května 1915, kde však utrpěla výrazné ztráty vedoucí k jejímu rozpuštění. Během arraské bitvy došlo také ke ztrátě bojového praporu roty „Nazdar“, kterou měl během útoku u sebe praporečník Karel Bezdíček. Padl a jeho tělo se nikdy nenašlo, pravděpodobně leží pohřben, i s praporem, v některém z hromadných hrobů. Přesto však tato bitva rotu navěky proslavila. Po rozpadu roty „Nazdar“ byli přeživší a další českoslovenští dobrovolníci rozmístěni do různých jednotek Cizinecké legie a bojovali na nejrůznějších bojištích. Kromě západní fronty ve Francii to bylo například na soluňské frontě v Řecku či u Gallipoli.

V závěru roku 1917 se díky příjezdu dvou transportů legionářů z Ruska, příchodu Čechoslováků ze srbského a rumunského zajetí a dobrovolníků sloužících v srbské armádě počaly ve Francii formovat skutečné legie. V roce 1918 vznikla Československá střelecká brigáda, která se na jaře roku 1919 vrátila do Československa. Bylo v ní asi 9 600 vojáků. Brigádu tvořily 21. a 22. čs. střelecký pluk. Dne 30. června 1918 se u města Darney za přítomnosti Edvarda Beneše a francouzského prezidenta Raymonda Poincarého konala velká vojenská slavnost spojená s přísahou příslušníků 21. čs. střeleckého pluku, který zde převzal bojovou zástavu, vytvořenou dle návrhu

malíře Františka Kupky (sám byl legionářem). Brigáda pak byla nasazena do bojů na západní frontě první světové války v Alsasku, u Terronu a Vouziers. Právě bitva u Terronu 20. října 1918 se, vedle bitvy u Arrasu, stala nejznámějších bojovým vystoupením československých legionářů ve Francii.

V roce 1919 působilo ve Francii již 11 300 legionářů. Ve Francii padlo 650 československých legionářů. Nasazení legionářů na západní frontě vedlo k tomu, že francouzská vláda 29. června 1918 podpořila právo Čechů a Slováků na samostatnost a uznala Národní radu Čechů a Slováků jako orgán zastupující tyto národy.

Československé legie v Itálii

Československé legie v Itálii

V Itálii byly dobrovolnické vojenské jednotky v letech 1917–1918. První se vytvářely až v roce 1917 jako výzvědné oddíly, na jaře roku 1918 došlo k vytvoření československé divize, v prosinci 1918 vznikl armádní sbor. Vznik československých jednotek v Itálii byl podmíněn nátlakem ze strany ostatních spojeneckých mocností a špatným vývojem válečné situace, protože Itálie samotná dlouho bránila vzniku dobrovolnických čs. jednotek, ačkoliv disponovala poměrně značným počtem rakousko-uherských zajatců českého a slovenského původu. Důvodem bylo vytvoření nežádoucího a italským zájmům nebezpečného precedentu, neboť uznáním práva na sebeurčení Čechoslováků by de facto uznala stejná práva i Jihoslovanům. Právě ale o část jihoslovenského území spravovaného Rakousko-Uherskem se chtěla Itálie po vítězství Dohody rozšířit (resp. na pobřeží Jadranu, tedy o Dalmácii a přístav Terst).

Do jednotek bylo zařazeno asi 20 000 vojáků, po podepsání příměří ze zajatců vytvořeny další, tzv. domobranecké prapory o počtu asi 60 000 vojáků. Československé legie bojovaly zejména v bitvě na Piavě, kde čsl. legionáři mnohde válčili proti českým a slovenským vojákům rakousko-uherské c. k. armády. Legionáři na sebe výrazně upozornili v bitvě u Doss Alto v září 1918. Italský tisk pojal úspěch Čechoslováků v boji na Doss Altu velmi slavnostně. 6. československá divize měla také pochvalné ohlasy v řadách představitelů italské vlády, armády a italské veřejnosti. Vrchní velitel italské armády 22. září 1918 uvedl: „Neochvějně oddíly 6. československé divize, které hájily pozici na výšině 703, se bránily s obdivuhodnou chrabrostí...“. Propagátorem legionářů byl také pozdější italský diktátor Benito Mussolini, v té době novinář (vydával list „Il popolo d'Italia“ – Italský lid) a autor "kacířského" spisu: Giovanni Hus, il Veridico

(Jan Hus, hlasatel pravdy). Za tyto své postoje obdržel Řád Bílého lva. Mussolini se později k této své rané politické aktivitě již nehlásil.

Na italské frontě zemřelo 355 československých legionářů, dalších 55 mužů bylo popraveno po zajetí rakousko-uherskou armádou.

Českoslovenští dobrovolníci v srbském vojsku

Z řad československých dobrovolníků dohodových armád zaujímal dobrovolníci ze srbské armády nejvýraznějšího postavení vedle československých legionářů z Ruska, Francie a Itálie. Češi a Slováci se do první světové války zapojili v řadách srbského vojska ve třech různých časových i místních rovinách. Hned na začátku první světové války se našli čeští dobrovolníci, kteří se rozhodli nemobilizovat do rakousko-uherské armády, ale raději sdílet válečný osud napadeného Srbského království. Prvním takovým dobrovolníkem byl František Kryštof, který bývá označován za prvního československého legionáře vůbec. Do srbského vojska se přihlásil hned 28. července 1914. Díky své předválečné vojenské službě na Balkáně, kde působil jako rakouský důstojník, mohl nabídnout své znalosti rakousko-uherské přístavní pevnosti Kotor. Stal se součástí srbské mise při hlavním štábu armády Černoohorského království, které bylo srbským spojencem. Přidávali se však i další. Čeští dobrovolníci sloužili v rámci srbských komitěských oddílů (komité), které se specializovaly na partyzánský způsob boje. Mezi takovými byl například Josef Dřímál nebo Jiří Jelínek.

Na srbské frontě byly nasazeny pluky rakousko-uherské armády s výrazným zastoupením branců z českých zemí. Jejich většinový názor na válku se Srbskem nebyl valný, nebyli pro válku s bratrskými Slovany. Ti, kteří padli do srbského zajetí, se tak také hlásili ku pomoci srbské armádě. I přes organizační snahy se však samostatné české oddíly v rámci srbské armády vytvořit nepodařilo, především kvůli epidemii tyfu, který přinesl smrt mnoha zajatcům. Po napadení Srbska Bulharskem stála srbská armáda proti trojnásobné přesile vojsk rakousko-uherského, německého a bulharského. To přivedlo Srby k tragickému ústupu z vlastní země k Jaderskému moři. Ústup vedl přes nevlídnou skalnatou Černou Horu a Albánii. Probíhal od listopadu 1915 do ledna 1916, za mrazu, deště, velikého hladu a nedostatku oblečení. Při tzv. srbské Golgotě zahynulo zhruba 10 000 zajatých Čechů a Slováků. Srbská armáda přišla o 150 000 vojáků. Evakuované zbytky srbské armády byly převezeny na ostrov Kerkyra a do francouzské Bizerty v Tunisku. Zajatci byli evakuováni na ostrov Asinara u Sardinie. Někteří z nich se později přihlásili do československých legií ve Francii. Po reorganizaci srbské armády na Kerkyře byla znovu odeslána na frontu, tentokrát do Řecka. Bojů na tzv. soluňské frontě se v srbské armádě účastnilo mnoho českých a slovenských dobrovolníků, odhadem kolem 600. Naprostá většina z nich se pak v letech 1917 a 1918 odebrala do Francie, kde položili základní kámen nově založeným československým legiím ve Francii.

Mezitím se na území Ruska začala na jaře 1916 tvořit jednotka Jihoslovanů (Srbů, Chorvatů a Slovinců), kteří předtím padli do ruského zajetí jako příslušníci rakousko-uherské armády. Do tohoto dobrovolnického vojska se hlásili také čeští a slovenští zajatci, kteří se již dlouhodobě a bez výsledku hlásili do České družiny. Jednotka,

1. srbská dobrovolnická divize, byla zformována v Oděse. Jejími příslušníky se stalo 128 československých důstojníků a dalších zhruba 600 příslušníků mužstva. Mnoho československých důstojníků bylo veliteli čet a rot. Po vstupu Rumunského království do války na straně Dohody byla srbská divize v rámci ruského expedičního sboru odeslána na pomoc mladému spojenci. K nasazení došlo v Dobrudži, území na pomezí Rumunska a Bulharska u pobřeží Černého moře. Za pouhé dva měsíce, září a říjen 1916, snášela 1. srbská dobrovolnická divize hlavní tíhu bojů na dobrudžské frontě a přitom přišla o 53 % svého stavu. Ze 40 padlých důstojníků bylo 10 Čechů, z mužstva padlo asi 50 vojáků české národnosti. K nejkrvavějšímu střetu srbské divize s Bulhary došlo u Kokardže. Bojů v Dobrudži se zúčastnilo i mnoho později slavných osobností z řad legionářů a meziválečných důstojníků československé armády, například Vojtěch B. Luža, Rudolf Viest, Radola Gajda, Václav Kopal, František Moravec, Emanuel Moravec, Jan S. Ingr a mnozí další. Po návratu z Dobrudže na ruské území se většina z Čechů odebrala do řad československých legií v Rusku, jiní později do legionářských jednotek ve Francii.

Někteří z československých dobrovolníků, kteří prošli srbskými oddíly, vystřídal během války hned pět uniforem: rakouskou – srbskou – ruskou – francouzskou – italskou (např. J. S. Ingr). Pro československé dobrovolníky v srbské armádě se později vžil výraz „srbáci“.

Československé legie v Československu

Legionáři se do politického dění v Československu zapojovali ihned po příjezdu. Především k zajištění sporného území. Na severu země to byla okupace Těšínska a na východě dobytí Slovenska obsazeného Maďarskou armádou. Do vojenských akcí se přímo z transportů, které přijížděly postupně z Ruska, posílali zkušení legionáři, vojáci i důstojníci, nahrazovali české vojáky z bývalé c. k. armády a italské velitele, za jejichž nasazení byla československá vláda kritizována. Edvard Beneš byl kritizován ihned na počátku svého úřadu za liknavost, že čsl. vláda nedokázala zajistit své území ihned po vyhlášení státu. Edvard Beneš to označil za nedobrý začátek. Spojenecké velitele vláda postupně odvolala a nahradila legionáři. Především nátlak favorizovaného Polska na plebiscit vedl čsl. vládu k ústupkům, a nakonec došlo i k rozdělení regionu Těšínské Slezsko. Polsko si činilo nárok dokonce na Bílsko, jižní část Těšínska, kde byly zásoby černého uhlí a především na Karvinou, kde žilo početné polské obyvatelstvo spolu s pročeskými Šlonzáky. V celé složité situaci také nevhodně vyzněla Benešova slova, že Šlonzáci nejsou Poláci, i když mluví polsky. Ve společnosti dělení Těšínska bylo vnímáno jako fakt, že se Polákům dostává odměny za jejich boj proti bolševikům. Nakonec získalo Československo Karvinou, Třinec a malou část Bílska.

Povstání a jiné krize

- Povstání v Železně Rudě z roku 1919, iniciováno šumavskými legionáři, vedenými Jelínkem a Holáskem. Mělo různé názorové platformy a tendence. Bylo názorově nejednotné a dorazilo až do Plzně.

- Oslavanské povstání: vypuklo v prosinci roku 1920 u Brna. Trvalo od 12. prosince do 23. prosince (ukončení stanného práva) Rozšířilo se i do Blanska a na předměstí Boskovic (Bělá). Povstání bylo organizováno bolševiky a označeno za bolševický či komunistický puč. Místní legionáři se přidali k ochraně státu a pořádku, společně s jinými spolky (Orel, Sokol). Povstání bylo potlačeno až na druhý pokus, koncem prosince 1920 bylo zrušeno i stanné právo. Vojenské jednotky zůstaly v Oslavanech ještě jeden měsíc. Účastníci zatčeni. Později byli Masarykem amnestováni. Na jaře 1921 vznikla KSČ.

- 24. října 1921: Vyhlášena mobilizace, schůze legionářských spolků odloženy na neurčito. Karel I. Habsburský a jeho choť Zita navštívili Maďarsko. Karel I. se opět pokusil získat trůn Maďarského království. 20. října přiletěl ze Švýcarska letadlem a následujícího dne sestavil v Šoproni prozatímní vládu.

- 1939–1989 (7. března a 14. září) Zástupci legionářů vzdávají čest svému nejvyššímu veliteli T. G. Masarykovi u jeho hrobu v Lánech a následnou schůzi v prostorách restaurace Na Slovance u nádraží Lány (dnes Stochov) za všech okolností.

Význam

Památník u Palackého náměstí v Praze

Československé legie se podílely na vítězství Dohody v první světové válce. Z vojenského hlediska to byl Milan Rastislav Štefánik, který byl v té době již generálem francouzské armády a podílel se s českou emigrací jako diplomat na jednání o vzniku Československé republiky, aktivně organizoval vznik čs. legií zejména náborem na italské a francouzské frontě a mezi vojenskými zajatci v Rusku a podpoře myšlenky Československa mezi americkými Slováky. Původně zamýšlel vytvořit československé vojsko z Čechů a Slováků žijících v Americe. Z ruských důstojníků zůstal u legií Sergej Vojcechovský, který po čeljabinském incidentu díky chorvatským zajatcům nasazeným v roli špiónů do rudé armády, získal důležité informace. Z českých důstojníků

vynikal Stanislav Čeček, který vedl ranní útok v bitvě u Zborova a také rozsáhlé operace proti bolševikům v Povolží.

V Československu (1918–1938) byl pak odkaz legií brán velmi vážně. V roce 1921 došlo k exhumaci popravených italských legionářů a konal se celodenní slavnostní pohřeb, kterého se pro nemoc prezident T. G. Masaryk neúčastnil (je znám však jeho projev Nejste mrtví k 21. červnu 1921). Ostatky byly uloženy na II. obecním hřbitově na Olšanech do tvaru půlkruhu. Vznikaly mnohé spolky a organizace, které různým způsobem propagovaly myšlenky legií či samotné legionáře sdružovaly (např. Československá obec legionářská, Nezávislá jednota československých legionářů, Družina československých legionářů, Svaz československých legionářů a další). Legionáři byli ve společnosti během války i po vzniku republiky vnímáni většinou pozitivně. V případě zajetí jim za vlastizradu hrozil trest smrti. Zejména byli nasazováni především v Itálii a Francii do prvních linií. Legionáři, coby zběhové, byli popravováni oběšením, později, z důvodu nedostatku katů, byli střeleni a poté teprve pověšeni na strom. V Rusku byli zpočátku pro svoji dobrou znalost němčiny a lehkému porozumění slovanským jazykům používáni k výzvědným úkolům. Katolická církev vydala po válce prohlášení, že legionáři se neprovinili proti přísaze, kterou složili Rakousku, jelikož přísaha byla jim vnucena a vynucená přísaha nemá žádné platnosti.

V mladém Československu, ale i mezi Čechy a Slováky v USA, zaznívaly též opačné názory a kritika legií, ze strany německého obyvatelstva, monarchistů ad. Kritizovány byly zejména různé výhody, legionářské důchody, důchody pro vdovy, výhody legionářů při hledání zaměstnání ve státních službách atd. Češi a Slováci v USA kritizovali jejich ukončení boje s bolševiky dohodou, kupř. při transportech ve vlcích Kanadou, byl zakázán jakýkoliv jejich pohyb mimo nádraží ze strachu před šířením bolševismu. Ve společnosti se také úspěšně šířily fámy o ztrátě zlatého pokladu atd. Legionáři se naopak hájili tím, že jejich zdraví i majetek je v mnohem horším stavu, jelikož bojovali déle a mnozí i šest let. Na účet ruských exulantů, převážně zchudlé ruské šlechty, zazněl i ironický tón v české literatuře, kupř. Vladislav Vančura v díle Konec starých časů.

Legionáři po válce

V československé armádě byli legionáři upřednostňováni (např. hradní stráž byla tvořena jen legionáři) před tzv. Rakušáky, tj. vojáky, kteří po celou dobu války zůstali na straně Rakouska-Uherska. Legionářů bylo kolem 66 000 a kolem pěti tisíc jich padlo, Čechů v Rakousko-Uherské armádě bojovalo asi 1,4 milionu a padlých na této straně bylo zhruba 138 000.

Vysoká čísla padlých Čechů v rakouské armádě a nízký počet v čsl. legiích je dán různými důvody:

- Rakousko-uherská armáda měla často 20 až 50 % ztrát živé síly
- V Rakousko-uherské armádě často čeští vojáci zůstávali, jelikož byla jejich manželkám vyplácena tzv. „podpora“, cca 3 koruny za den. Mnohdy vyšší částka než měl odvedenec v dobách míru.

Řada legionářů však po válce z československé armády také vystoupila, jelikož důvodem pro jejich vstup do dobrovolnické armády nebyl boj za Československo, ale návrat do vlasti. Také čsl. vláda vydala kontroverzní opatření, že legionářem je pouze ten, kdo vstoupil do čsl. legií před 28. říjnem 1918, přičemž legie vedly boje až do února 1920. Tento výnos byl legionáři velmi kritizován a řada z nich vrátila vojenská vyznamenání. Také byl kritizován pomník legionářů před Emauzy, na jehož podobu se legionářů nikdo neptal. Velká většina legionářů vrátila po uzavření Mnichovské dohody v roce 1938 francouzská vyznamenání, mnohdy osobně na francouzské velvyslanectví, či je zasílali poštou přímo do Francie.

Zajímavým je osud rakousko-uherského podmaršálka a pozdějšího generála československé armády Aloise Podhajského.

V české literatuře vznikla skupina spisovatelů (zpravidla bývalých legionářů), kteří psali téměř výhradně o legiích, proto se tato literatura přímo nazývá legionářskou (Rudolf Medek, František Langer, Josef Kopta). Josef Kopta psal i literaturu zaměřenou ryze antisemitsky (novely *Žid*). Rudolf Medek napsal i pohádky pro legionářské děti, které se odehrávaly na Sibiři. Spisovatel Jaroslav Hašek, bohém, anarchista, člen Československých legií, člen strany sociálně demokratické dělnické a později na straně bolševiků, se po návratu do Prahy vrátil ke svému bohémskému způsobu života a věnoval se spisovatelství. Z ruských legií vzešel také významný český fašista Rudolf Geidl, který si na srbské frontě změnil jméno na Radola Gajda. Představoval příklon k fašismu podle italského vzoru – v roce 1926 založil Národní obec fašistickou. Někteří legionáři se naopak stali komunisty, např. Ludvík Svoboda, silné zastoupení měli ale v řadách demokratické „hradní“ levice (sociální demokraté, národní socialisté).

Boj legionářů po boku ruských bolševiků u Bachmače a pozdější sjednané příměří mezi oběma stranami a vydání proněmeckého Kolčaka se samozřejmě hodil nacistům, Joseph Goebbels označoval politickou platformu demokratického Československa jako „židobolševický vřed Evropy“. Po německé okupaci došlo k likvidaci legionářských pomníků, mnohé obnoveny v letech 1945–1948, na Slovensku, převážně pomníky z dob boje čsl. legií s Maďary (kupř. Bitva o Zvolen) k obnově již nedocházelo. Po roce 1948 se odkaz legií nezamlouval komunistickému režimu, především boj legií proti bolševikům, význam legií byl po roce 1948 zlehčován, řada bývalých legionářů byla odsouzena k vysokým trestům: Ludvík Krejčí, Jan Syrový, Otakar Husák a poté se o nich oficiálně přestalo mluvit. V roce 1948 nabídl komunistické straně vojenskou pomoc Josef Stalin s poukazem na fakt, že v zemi žije ještě mnoho bývalých legionářů. S legionáři se vracel do vlasti i první prezident T. G. Masaryk. S ním i jeho dcera Olga. Několik legionářských vlaků též předcházelo jeho triumfálnímu návratu do Horního Dvořiště v pátek 20. prosince 1918 a legionáři též týž den doprovázeli prezidentovu kolonu na cestě z českobudějovického nádraží na nově pojmenované hlavní Masarykovo náměstí a zpět. Ruští, francouzští i italsí dobrovolci následnou sobotu doprovázeli Masarykův automobil na jeho triumfální cestě Prahou.

Naši „šestáci“ Hanáci

Hanácký pluk se začal formovat v červnu 1917 v Borispolu jako součást 2. divize československých legií. 19. 8. 1918 se přemístil do výcvikového centra v Pirjatíně. Získal definitivní označení a název 6. československý střelecký – Hanácký pluk. Do Olomouce (určené jako místo mírové posádky) se jeho příslušníci vrátili až 20. 6. 1920 po dlouhé anabázi. V letech první republiky byl tento útvar považován za erbovní jednotku olomoucké posádky.

Na počest bitvy u Bachmače se v Olomouci konaly každoročně oslavy. Největší proběhly v letech 1928 a 1938. Boje u Bachmače připomíná pamětní deska odhalená u příležitosti 20. výročí bitvy 13. 3. 1938 u vchodu do kasáren v tehdejší Štefánikově třídě, nyní třídě 1. máje. Ústředním motivem je soška legionáře v zimní sibiřské výstroji zhotovená sochařem Otakarem Španielem. Za ní je na žulové desce mapa bojiště. Z bojové anabáze 6. pluku se nevrátilo celkem 272 příslušníků, u Bachmače padlo 44 příslušníků. Jejich jména jsou uvedena na mramorových deskách ve vstupním prostoru k velitelství. Pamětní deska se soškou byla znovu odhalena 7. 3. 1948 (soška byla za války ukryta v muzeu, deska je replika).

VOJENSKÉ HISTORICKÉ PRAPORY

54. pěší pluk Hanácký – 6. střelecký pluk Hanácký – pěší pluk č. 6 Hanácký

Dlouhá historie pluku se začíná 8. dubna 1655, kdy byl založen Ottou Christophem von Sparrem pěší pluk ve službách braniborského kurfiřta. Pluk přešel v roce 1661 do císařských služeb a po 250 letech od vzniku dostal přízvisko „Hanácký“. Pluk prošel mnoha bitevními taženími, mj. boje s Turky na Slovensku či Uhrách a Bosně v letech 1689–1691, bitvy v severní Itálii, Nizozemsku a mnoha dalšími. Bojovali rovněž v sedmileté válce na území Saska, Čech a Slezska.

Po roce 1769 dostal pluk přidělení číslo 54, které mu zůstalo až do roku 1920. Jako egalizační barvu měl přidělenou tzv. „jablonoňovou zeleň“ a barva knoflíků byla bílá.

Pluk se rovněž zapojil do tzv. napoleonských válek a prošel např. bitvami u Sapern, Wagramu, Chlumce či Lipska. Po konečné Napoleonově kapitulaci se dva prapory 54. pěšího pluku podílely na eskortování excísaře na ostrov Elba.

V 19. století pluk v rámci českých zemí jako posádková města vystřídal Olomouc (1830–1846), Hradec Králové (1850–1851), Brno (1855–1856), Olomouc (1871 až 1878), Brno 1880–1882), Olomouc (1882–1896) a Těšín (1896–1900). Od roku 1807 byl doplňován z Českobudějovicka a Táborska, ovšem v roce 1830 začal své nováčky získávat z území tehdejšího Olomouckého kraje. V tomto roce byl název pluku upraven na 54. moravský pěší pluk.

Nejvýznamnější bitvou pluku se stala bitva u Somacampagny (1848) v Itálii, kde těsně před svou smrtí při povzbuzování vojáků na bitevním poli zástupce velitele pluku podplukovník svobodný pán Sunstenu von Schützenthal zvolal: „Hanáci držte se!“ a toto zvolání bylo jako historicky první, česky psané, vyšito na stuze plukovního praporu v roce 1883.

V Olomouci pluk opětně sídlil v letech 1900 až 1906. Následně odešel do Plevje a Sarajeva, přičemž do Olomouce se vrátil roce 1910 a setrval v něm až do vypuknutí 1. světové války. Mírovou službu pluk konal nejenom v Olomouci, ale rovněž tak využíval míst dnešních kasáren posádky Přáslavice jako střelnice pro ruční zbraně. Po zahájení bojů byl přesunut na ruskou frontu. Do mírové posádky se jako organizovaný celek již nevrátil a v Olomouci zůstal pouze náhradní prapor, který organizoval odesílání doplňků v podobě pochodových praporů k bojujícímu pluku. Na základě tohoto praporu se na sklonku roku 1918 v posádce obnovil 54. pěší pluk, tvořící součást nově vytvořené čs. armády.

IR 54 nastoupen na Horním náměstí 6. srpna 1914 při slavnostní mši před odjezdem na ruskou frontu

21. června 1917 vznikl v Rusku legionářský 6. střelecký pluk, který byl od 27. července téhož roku nazýván „Hanáckým“. „Hanáci“ se účastnili bojů u Bachmače (8.–13. 3. 1918) a Charkova (duben 1918) a jako součást čtyřicetitisícového kontingentu se šedesáti vlaky po transsibiřské magistrále přesunoval do Vladivostoku. V průběhu

přesunu se zapojil do bojů u Omska (květen 1918). Po opuštění Omska se pluk přesunul na východní pobřeží a po dobu následujících 15 měsíců bojoval u Tjumeně, Kunguru, Jekatěrinburgu, Irkustka a střežil Bajkalské tunely na transsibiřské magistrále. V bojích padlo 274 jeho příslušníků a později byl pluk vyznamenán Čs. válečným křížem 1914–1918 a Francouzským válečným křížem. Po příjezdu do Vladivostoku se americkou lodí Prezident Grant přeplavil do Terstu, odkud byl přesunut do vlasti (postupně v dubnu a květnu 1920), aby se 21. září 1920 po slavnostní přehlídce v Praze a po sloučení s 54. pěším plukem domácího vojska stal součástí nové československé armády. 54. pěší pluk byl do této doby nasazen k potlačování nepokojů na severní Moravě a Slezsku a likvidoval separatistickou provincii Sudetenland, dále se v dubnu 1919 účastnil akcí proti polským ozbrojeným silám. Nezanedbatelnou etapou je i bojová činnost proti Maďarské republice rad. Do Olomouce se jednotky unifikovaného pluku přesunuly v září a říjnu 1920. Od této doby je to pěší pluk č. 6 Hanácký.

Nástup československého 6. střeleckého pluku na Horním náměstí v Olomouci
20. června 1920

Prapory pluku:

Lze předpokládat, že od roku 1745, kdy byl zaveden jednotný vzor praporů v rakouské armádě, používal pluk postupně prapory M1745, M1765, M1773, M1781, M1792, M1805 ?, M1806, M1816, M1836 a M1859, který byl používán až do konce I. světové války a zániku monarchie.

Legionářský 6. střelecký pluk získal jako ocenění jeho bojových zásluh nový bojový prapor. To se stalo 10. listopadu 1918 v Jekatěrinburgu a prapor převzal velitel pluku Ludvík Krejčí.

Blíže nedatovaná fotografie z nástupu československého 6. střeleckého pluku s praporem

Byl jsem požádán zástupci klubu vojenské historie, kteří vystupují v uniformách čs. legionářů 6. střeleckého pluku, zda bych jim nenamaloval zmenšeninu tohoto praporu. Díky pomoci pracovníkům VHÚ Praha, v jejichž sbírkách se originál praporu nachází, jsem mohl namalovat požadovanou repliku.

Replika praporu

Averz praporu tvoří bleděmodré pole, na kterém je umístěna moravská šachovaná orlice. Nad ní je umístěn štítek s husitským kalichem. Celý obvod praporu je zdoben stylizovaným hanáckým vzorem. Tento vzor je hodně komplikovaný, doplněný množstvím stříbrných linek.

Reverz praporu tvoří tmavě červené pole s českým korunovaným lvem. Nad ním je umístěn štítek s husitským kalichem. V levém horním rohu je malý znak Slezska a v pravém rohu znak Slovenska. Na „vrcholy“ Tater je použita modrá barva místo zelené, jak bylo na oficiálním slovenském znaku. Obvod praporu je opět doplněn komplikovaným vzorem podobně jako na averzu. Praporek má rozměr 43×59 cm a je namalován na plátně.

ZÁVĚR

Touto vzpomínkou jsem chtěla vzdát hold svému dědečkovi a tisícům dalších statečných mužů, kteří pro svou zemi nasadili vlastní život.

Helena Švecová, Velké Meziříčí červen 2020

Pro doplnění použity údaje z **cs.wikipedia.org**

Příloha Budišovského zpravodaje č. 2/2020 www.mestysbudisov.cz/udalosti/budisovsky-zpravodaj

Samostatně neprodejné

Vydává: Úřad městyse Budišov, IČO 00289159, tel. 568 875 110, e-mail: obec@mestysbudisov

Redakce: Karel Pavlíček (e-mail karel_pavlicek@volny.cz, tel. 568 875 212),

Mgr. Jiří Horák.

Vyšlo v Budišově dne 30. 6. 2020

Technická realizace: Ing. Ladislav Dokulil

Tisk Tiskárna Jan Pospíšil, Velké Meziříčí